

«Το ζήτημα της συμπροσευχῆς μετά των ετεροδόξων κατά τους Ιερούς Κανόνες»: Σχολιασμός σε ἄρθρο του καθηγητού Βλασίου Φειδά (π. Αναστάσιος Γκοτσόπουλος, Εφημέριος Ι. Ν. Αγ. Νικολάου Πατρών)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : 24 Ιουνίου, 2009

Δημοσιεύθηκε στό δελτίο ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ (τεύχ. 699/30.4.09, σ.σ. 11-33) ἄρθρο τοῦ Καθηγητοῦ Βλασίου Φειδᾶ μέ τίτλο «τό ζήτημα τῆς συμπροσευχῆς μετά τῶν ἐτεροδόξων κατά τούς ιερούς Κανόνες»**[1]** (στό ἔξης: Φειδᾶς). Ὁπως ἀναφέρει ὁ συντάκτης, τό ἄρθρο αὐτό ἀποτελεῖ ἀπάντηση-γνωμοδότηση σέ ἐρώτημα πού τοῦ ἀπευθύνθηκε.

Ἡ δημοσίευση τόσο μεγάλης ἐργασίας (σελ. 23) στό ἐπίσημο δελτίο τοῦ Ὀρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Σαμπεζύ Γενεύης) καί ἡ προσωπικότητα καί οἱ πολλές καί κρίσιμες ἴδιότητες τοῦ συντάκτου καταδεικνύουν τή σοβαρότητα τοῦ θέματος τῶν συμπροσευχῶν μέ ἐτεροδόξους στή σύγχρονη διορθόδοξη καί διαχριστιανική συνεργασία.

Στό ἄρθρο ὁ καθηγητής συμπεραίνει ὅτι ὅχι μόνο δέν ἀπαγορεύεται ἡ συμπροσευχή μέ τούς ἐτεροδόξους στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, ἀλλά ἀντιθέτως οἱ Ἱ. Κανόνες ἐνθαρρύνουν τήν κοινή προσευχή μέ τίς ἄλλες ὄμολογίες, ἡ δέ κανονική ἀπαγόρευση περιορίζεται ἀποκλειστικά στή Θ. Λειτουργία.

Είναι όμως σωστό αυτό το συμπέρασμα;

Ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ κ. Φειδᾶ ἐντοπίζεται κυρίως στά ἔξης σημεῖα:

1. στήν «ἀκριβῆ γραμματική ἐρμηνεία» (Φειδᾶς, σ. 15) τῶν Κανόνων,
2. στήν «συνεπῆ ἀναφορά τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τά συγκεκριμένα ἐκκλησιαστικά προβλήματα τῆς συγκεκριμένης ἐποχῆς» καί εἰδικότερα «εἰς τάς ἐπικινδύνους διά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεις τοῦ Δ' αἰῶνος» (Φειδᾶς, σ. 15),

-
3. οι Ρωμαιοκαθολικοί καί οι Προτεστάντες δέν ᔁχουν καταδικαστεῖ ώς αίρετικοί καί
 4. οι συμπροσευχές είναι «άναπόφευκτος συνέπεια» τῆς Οίκουμενικῆς Κινήσεως.

A. Ποιά ή ξνοια τοῦ «συνεύχεσθαι» ;

Δέν είναι άκριβές ὅτι «οἱ κανόνες συνδέουν πάντοτε τό «συνεύχεσθαι» πρός πράξεις συλλειτουργίας ἢ συνιερουργίας ὥρθιδόξων κληρικῶν μετά αἵρετικῶν».

Ο Καθηγητής Φειδᾶς ἐξετάζοντας τήν «άκριβη γραμματική ἑρμηνεία» τῶν Ἱερῶν Κανόνων συμπεραίνει ὅτι «συνεπῶς, είναι εὐνόητον, ὅτι ὁ ΜΕ΄ καί οἱ λοιποὶ σχετικοί Ἀποστολικοί κανόνες συνδέουν πάντοτε τό «συνεύχεσθαι» πρός πράξεις συλλειτουργίας ἢ συνιερουργίας ὥρθιδόξων κληρικῶν μετά αἵρετικῶν» (Φειδᾶς, σ. 19) καί «συνεπῶς, ἡ ἀληθής ξνοια τῶν ἀνωτέρω κανόνων (πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἵρετικούς) ἀναφέρεται εἰς μόνην τήν εὔλογον καί αὐτονόητον ἀπαγόρευσιν τῆς συλλειτουργίας ὥρθιδόξων κληρικῶν μετά τῶν ἐτεροδόξων καί ὅχι βεβαίως εἰς τήν συμμετοχήν αὐτῶν εἰς πᾶσαν ἄλλην προσευχήν» (Φειδᾶς, σ. 20). Περιορίζει δηλαδή τήν ξνοια τῆς συμπροσευχῆς ἀποκλειστικά καί μόνο στή Θ. Λειτουργία καί ὅχι σέ ἄλλη ἀκολουθία.

Είναι ἀσφαλῶς προδήλως ἀνακριβῆ τά συμπεράσματα αὐτά, διότι - ὅπως θά καταδειχθεῖ - ἡ ξνοια τοῦ «συνεύχεσθαι» στούς Ἰ. Κανόνες είναι πολύ εύρεια καί περιλαμβάνει ἀπό τήν ἀπλή προσευχή λαϊκῶν ἐκτός ναοῦ, «ἐν οἴκῳ ἢ ἐν ἀγρῷ», μέχρι καί τήν ἐνώπιόν του θυσιαστηρίου τέλεση τῆς Θ. Λειτουργίας ἀπό κληρικούς. Μέ κανένα τρόπο δέν είναι δυνατόν νά περιορίζεται μόνο στή συμμετοχή κληρικῶν στή Θ. Λειτουργία:

1. Η ξνοια τοῦ «συνεύχεσθαι» στή θύραθεν καί πατερική γραμματεία.

Στήν ἀρχαία Ἑλληνική γραμματεία, κατά τόν Ἰω. Σταματάκο, «συνεύχομαι» σημαίνει «εὔχομαι (προσεύχομαι) ἀπό κοινοῦ μετά τινός, ἐνώνω τάς εὐχάς μου μέ τάς δικάς του»[2]. Στήν Πατερική γραμματεία, σύμφωνα μέ τόν G.W.H.Lampe[3] «συμπροσεύχομαι» σημαίνει “pray together, pray with”, ἐνῶ τό «συνεύχομαι» σημαίνει α) «pray with, pray together» (=προσεύχομαι μαζί) καί β) “wish one well” (=εὔχομαι νά είναι καλά).

Στήν Καινή Διαθήκη ἀπαντᾶται μόνο τό ρῆμα «εὔχεσθαι»[4], ὅπου σέ καμία περίπτωση δέν ὑπονοεῖται ἡ τέλεση Θ. Λειτουργίας, ἀλλά μόνο προσευχῆς ἢ ἀπλῆς εὐχῆς. Παρόμοιες είναι καί οἱ ἀναφορές στή μετάφραση τῶν Ο' στήν Π. Δ.

Κατά συνέπεια, δέν βρίσκει ἔρεισμα οὕτε στήν Ἀγ. Γραφή, οὕτε στήν πατερική ἥ θύραθεν γραμματολογία ἥ ἐρμηνεία ὅτι «συνεύχομαι» ἥ «συμπροσεύχομαι» σημαίνει ἀποκλειστικά τή συμμετοχή ὅχι σέ ἀπλή κοινή προσευχή, ἀλλά στήν τέλεση Θ. Εὔχαριστίας.

2. Η ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» στούς Ιερούς Κανόνες.

Εἶναι προφανές ὅτι ὅταν οἱ συντάκτες τῶν Ιερῶν Κανόνων θέλουν νά διευρύνουν ἥ νά περιορίσουν τήν ἔννοια ἐνός ὄρου, ἥ νά δώσουν διαφορετικό νόημα, ἀπό ὅτι ἡ συνήθης ἔννοιά του στή βιβλική καί πατερική γραμματεία ὄφείλουν νά τό προσδιορίσουν ἐπακριβῶς. Κάτι τέτοιο δέ συμβαίνει μέ τόν ὄρο «συνεύχεσθαι» καί τούς συναφείς. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ὁ Θ' Κανόνας τοῦ Ἀγ. Τιμοθέου Αλεξανδρείας ὁ ὅποιος περιορίζει τήν ἔννοια τοῦ «εὔχεσθαι» καί «εὐχή» μόνο στήν Ἀγ. Άναφορά τῆς Θ. Λειτουργίας λέγοντας: «Ἐὶ ὄφείλει Κληρικός εὔχεσθαι ... ἥ ... ὅπόταν ποιῇ τήν εὐχήν, ἥγουν τήν προσφοράν». Τό «ἥγουν» προσδιορίζει ἐπακριβῶς τή βούληση τοῦ συντάκτου ὅταν ὅμιλεῖ περί τοῦ «εὔχεσθα» καί «εὐχή». Ἐάν «εὔχεσθα» καί «εὐχή» ἔννοεῖτο πάντοτε ἥ Θ. Λειτουργία, δέν χρειαζόταν διευκρίνιση.

Στούς περισσότερους ἀπό τούς Ι. Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αίρετικούς δέν προσδιορίζεται ὅτι ἡ ἀπαγόρευση ἀφορᾶ μόνο κληρικούς. Σέ ὄρισμένους μάλιστα ρητῶς προβλέπονται ἐπιτίμια γιά τούς λαϊκούς πού παραβαίνουν τήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς. Κατά συνέπεια, «συνεύχεσθαι» σημαίνει καί τήν ἀπλή προσευχή, διότι ἀσφαλῶς οἱ λαϊκοί μποροῦν μόνο νά συμπροσεύχονται καί ὅχι νά συλλειτουργοῦν.

Ίδιαίτερα σημαντικός γιά τήν κατανόηση τοῦ ποιά προσευχή μέ αίρετικούς ἀπαγορεύεται εἶναι ὁ ΞΕ΄ (ἢ ΞΔ΄ κατά Ράλλη-Ποτλῆ (στό ἔξῆς : Ρ-Π.) **Κανόνας τῶν Ἀγ. Αποστόλων**: «Ἐὶ τις κληρικός, ἥ λαϊκός εἰσέλθοι εἰς συναγωγήν Ιουδαίων, ἥ αίρετικῶν προσεύξασθαι, καί καθαιρείσθω, καί ἀφοριζέσθω». Δυστυχῶς αύτός ὁ σημαντικός κανόνας διέλαθε (;) τής προσοχῆς τοῦ καθηγητοῦ καί δέν τόν ἀναλύει στό ἀρθρο! Καί μόνο αύτός ὁ Κανόνας καταρρίπτει τόν ἐσφαλμένο ἰσχυρισμό τοῦ ἀρθρογράφου ὅτι «οἱ σχετικοί Αποστολικοί κανόνες συνδέονται πάντοτε τό «συνεύχεσθαι» πρός πράξεις συλλειτουργίας ἥ συνιερουργίας ὁρθοδόξων κληρικῶν μετά αίρετικῶν» (Φειδᾶς, σ. 19) καί «συνεπῶς, ἥ ἀληθής ἔννοια τῶν ἀνωτέρω Κανόνων (πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αίρετικούς) ἀναφέρεται εἰς μόνην τήν εὐλογούν καί αύτονόητον ἀπαγόρευσιν τής συλλειτουργίας ὁρθοδόξων κληρικῶν μετά τῶν ἐτεροδόξων καί ὅχι βεβαίως εἰς τήν συμμετοχήν αύτῶν εἰς πάσαν ἄλλην προσευχήν» (Φειδᾶς, σ. 20). Ὁταν ὁ ΞΕ΄ Αποστολικός ἀπαγορεύει τό «εἰσέλθοι ... προσεύξασθαι» ἀσφαλῶς καί δέν ἔννοεῖ τό συλλείτουργο, διότι δέν νοεῖται κοινή θ. Λειτουργία μέ Ιουδαίους στή συναγωγή τους!

Τό ίδιο συμβαίνει καί μέ τόν ΛΖ' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ: «ὅτι οὐ δεῖ παρά τῶν Ἰουδαίων ἡ αἱρετικῶν τά πεμπόμενα ἔορταστικά λαμβάνειν, μηδέ συνεορτάζειν αύτοῖς». Καί αύτός δέ μνημονεύεται καθόλου στό ἄρθρο. Εἶναι πρόδηλο ὅτι στό «συνεορτάζειν» ἐμπερικλείεται κάθε λατρευτική ἀκολουθία καί τελετή - ἀσφαλῶς καί ἡ Θ. Λειτουργία, ἀλλά ὅχι μόνο αύτή - πρός τιμήν προσώπου ἡ γεγονότος τό ὁποῖο ἔορτάζεται ἀπό τούς Ἰουδαίους ἡ αἱρετικούς. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι οἱ ἔορτές τῶν Ἰουδαίων καί αἱρετικῶν ἀντιμετωπίζονται μέ εὑνιαία ἀπαγόρευση.

Ἐπίσης σαφής εἶναι καί ὁ Β' Κανόνας τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ (καί αύτός δέν ἀναφέρεται στό ἄρθρο): «μή ἔξειναι δέ κοινωνεῖν τοῖς ἀκοινωνήτοις, μηδέ κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι τοῖς μή τῇ ἐκκλησίᾳ συνευχομένοις». Προφανῶς τό «κοινωνεῖν» ἀναφέρεται στή Θ. Εὐχαριστία καί ἀντιδιαστέλλεται πρός τό «κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι», ὅπου ὑπονοεῖ τήν ἀπλή προσευχή. Μέ τό «κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι» δέν νοεῖται τέλεση Θ. Λειτουργίας, ἀφ' ἐνός μέν διότι τέλεση Θ. Λειτουργίας, χωρίς νά εἶναι ἀνάγκη, ἐν οἴκῳ ἀπαγορεύεται σύμφωνα μέ τόν Κανόνα NH' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου, καί ἀφ' ἔτερου διότι δέν θά εἶχε νόημα στόν ίδιο Κανόνα ἡ ἐπανάληψη ἀπαγορεύσεως τελέσεως Θ. Λειτουργίας.

Σύμφωνα μέ τόν Γ' Κανόνα τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων "εἴ τις ἀκοινωνήτω, κἀν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, οὗτος ἀφοριζέσθω". Ὄταν ὁ Κανόνας ἐπιβάλλει ἀφορισμό σέ ὅποιον «κἀν ἐν οἴκῳ συνεύξηται» μέ ἀκοινώνητον (αἱρετικό ἡ ἀφορισμένο), προφανῶς ἐννοεῖ τήν ἀπλή συμπροσευχή καί ὅχι τήν τέλεση Θ. Λειτουργίας, διότι, ὅπως ἐλέγχθη ἥδη, χωρίς νά ὑπάρχει ἀνάγκη, τέλεση Θ. Λειτουργίας «ἐν οἴκῳ» ἀπαγορεύεται αὐτηρά. Ἐπί πλέον δέ, καί ἡ ίδια ἡ δομή τοῦ κειμένου ὑπονοεῖ ὅτι δέν πρόκειται γιά τήν εὐχαριστηριακή σύναξη, ἀλλά γιά ἀπλή κατ' ίδίαν προσευχή. Ἄρα, μέ τό «κἀν ἐν οἴκῳ συνεύξηται» ἐννοεῖ ὅποιαδήποτε ἀπλή συμπροσευχή ὁ παραβαίνων αύτόν τόν Κανόνα «ἀφοριζέσθω»!

Εἶναι ἀπαραίτητο νά σταθοῦμε στήν ἐρμηνεία πού δίνει ὁ καθηγητής στόν Θ' Κανόνα τοῦ Ἀγ. Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας, ὅπου, ἐσφαλμένως, συμπεραίνει ὅτι «ἔπομένως οἱ ἀρειανοί ἡ ἄλλοι αἱρετικοί δύνανται νά παρίστανται εἰς τήν ὑπό ὄρθοδόξου κληρικοῦ τελουμένην ὄρθοδοξον θείαν λειτουργίαν τουλάχιστον "μέχρι τοῦ ἀσπασμοῦ"» (Φειδᾶς, σ. 20) καί «ὅθεν ... εἰς "οὐδέν βλάπτει" ὁ συνεκκλησιασμός ὄρθοδόξων καί αἱρετικῶν κατά τήν θείαν λειτουργίαν» (Φειδᾶς, σ. 21). Ὁμως κάτι τέτοιο δέν προκύπτει καθόλου ἀπό τό κείμενο τοῦ Κανόνος: «Ἐρώτησις: Εἰ ὁφείλει Κληρικός εὐχεσθαι, παρόντων Ἀρειανῶν, ἡ ἄλλων αἱρετικῶν, ἡ οὐδέν αύτόν βλάπτει, ὅπόταν αύτός ποιῇ τήν εὐχήν, ἥγουν τήν προσφοράν; Απόκρισις: Ἐν τῇ θείᾳ ἀναφορᾷ ὁ Διάκονος προσφωνεῖ πρό τοῦ ἀσπασμοῦ: "Οἱ ἀκοινώνητοι περιπατήσατε". Οὐκ ὁφείλουσιν ούν παρεῖναι, εἰ μή ἂν ἐπαγγέλλωνται μετανοεῖν καί ἐκφεύγειν τήν αἱρεσιν». Ἐρωτᾶται δηλ. ὁ Ἀγ.

Τιμόθεος έάν κατά τήν ὥρα τῆς Ἀγ. Αναφορᾶς σέ Θ. Λειτουργία πού τελεῖ Ὁρθόδοξος κληρικός ἐπιτρέπεται νά εἶναι παρόντες ἀρειανοί ἢ ἄλλοι αἱρετικοί. Εἶναι προφανές ἀπό τή δομή τῆς ἔρωτήσεως ὅτι τό «εὔχεσθαι» τοῦ πρώτου σκέλους ἐπεξηγεῖται στό δεύτερο μέρος τῆς ἔρωτήσεως μέ τή φράση «ὅταν αὐτός ποιῇ τήν εὐχήν, ἥγουν τήν προσφοράν». Ἀπό τό κείμενο προκύπτει σαφῶς ὅτι τό ἔρωτημα ἀφορᾶ τήν ὑψιστη στιγμή τῆς Ἀγ. Αναφορᾶς καί ἀσφαλῶς δέν ὑπονοεῖται πουθενά στό ἔρωτημα διάκριση γιά δύο μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας. Ἡ Θ. Λειτουργία ἀντιμετωπίζεται ἐνιαία καί ὅχι ὡς δύο δύο τμήματα. Τήν ἵδια ἀποψη περί ἐνιαίας ἀντιμετωπίσεως τῆς θ. Λειτουργίας ἐκφράζει καί ὁ Βαλσαμών: «ἡ ἔρωτησις περί κληρικοῦ, εἰ ὀφείλει εὔχεσθαι παρόντων αἱρετικῶν, ἥγουν προσφέρειν τήν ἀναίμακτον θυσίαν» (Ρ-Π., δ, 336), καί κατά τόν ἴδιο τρόπο προσεγγίζει καί ὁ Ἀγ. Νικόδημος Ἅγιορείτης τό ἔρωτημα «ἔρωτήθῃ ὁ Πατήρ οὗτος, ἃν πρέπει ὁ Ἱερεύς νά προσφέρει ἀναίμακτον ἰερουργίαν, ὅταν εἶναι παρόντες ἀρειανοί καί ἀπλῶς αἱρετικοί», ὅμοίως καί ὁ Βλάσταρης δέν κάνει διάκριση στά μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας (Ρ-Π., στ, 73). Ἄλλωστε καί στήν ἀπάντησή του ὁ Ἀγ. Τιμόθεος δέν ἀναφέρεται σέ διαφοροποιημένη συμπεριφορά ἐναντί τῶν αἱρετικῶν στά δύο μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας. Ἐάν ἐννοοῦσε κάτι τέτοιο θά ἐπρεπε νά τό δηλώσει ρητῶς. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Ἀλεξανδρείας εἶναι ἀπλή, σαφής καί ἐνιαία: «οὐκ ὀφείλουσι παρεῖναι» παρά μόνο ἐάν «ἐπαγγέλλωνται» (δηλ. νά ἔχουν ὑποσχεθεῖ) ὅτι θά μετανοήσουν καί νά φύγουν ἀπό τήν αἱρεσην.

Πουθενά δε λέει ὅτι στό πρώτο μέρος τῆς Θ. Λειτουργίας μποροῦν νά παρίστανται καί στό δεύτερο ἀπαγορεύεται. Κάτι τέτοιο δέν μπορεῖ νά δικαιολογηθεῖ ἀπό τό κείμενο τοῦ Ἀγ. Τιμοθέου, οὗτε ἀπό τούς ἔρμηνευτές του. Ἐπί πλέον δέ καί ὁ κ. Φειδᾶς μνημονεύοντας τόν Βαλσαμώνα λέει: «Ἐ πομένως ὁ κανών (ὁ Στ΄ Λαοδικείας) ἀπαγορεύει τόν συνεκκλησιασμόν τῶν ἐπιμενόντων εἰς τήν αἱρεσιν αἱρετικῶν μετά τῶν ὄρθοδόξων κατά τήν τέλεσιν τῆς Θ. Λειτουργίας» (Φειδᾶς, σ. 19), χωρίς νά διακρίνει τά μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας, κατά τά ὅποια στό μέν πρώτο - τάχα - ἐπιτρέπεται ἡ παρουσία τους καί στό δεύτερο ἀπαγορεύεται.

Εἶναι ἄξιο ἐπισημάνσεως ὅτι καί ὁ ἴδιος ὁ καθηγητής ἐπεξηγώντας τό σχόλιο τοῦ Βαλσαμῶνος στόν ΜΕ' Ἀποστολικό ἀναγνωρίζει ὅτι **μέ τή φράση «συνευξάμενος» ὁ Κανόνας ὑπονοεῖ τήν «συμμετοχή σέ προσευχή» σέ ἀντιδιαστολή μέ τή «συλλειτουργία»**: «Ἐνταῦθα μή εἴπης ἐν ναῷ τόν ἐπίσκοπον καί τούς λοιπούς συνεύξασθαι μετά αἱρετικῶν (=συλλειτουργία), οἱ τοιοῦτοι γάρ καθαιρεθήσονται... Ἄλλ' ἐκλαβοῦ τό συνεύξασθαι εἰς τό ἀπλῶς κοινωνῆσαι καί ἡμερώτερον διατεθῆναι ἐπί τήν εὐχῆ τοῦ αἱρετικοῦ (=συμμετοχή εἰς τήν προσευχήν)» (Φειδᾶς, σ. 17).

Τέλος, ὁ κ. Φειδᾶς συνομολογεῖ ὄρθως ὅτι γιά τήν περίπτωση τῆς ἀπλῆς συμπροσευχῆς μέ αἱρετικό καί ὅχι τῆς συλλειτουργίας, προβλέπεται στόν ΜΕ' Ἀποστολικό Κανόνα ἡ ποινή τοῦ ἀφορισμοῦ: **«συνεπῶς, τό ρῆμα «συνεύχεσθαι» ἀναφέρεται εἰς δύο διαφορετικάς περιπτώσεις, ἡτοι**

εἰς ἀπλήν συμπροσευχήν καί εἰς τήν συλλειτουργίαν, διό καί εἰς τήν δευτέραν περίπτωσιν ἡ προτεινόμενη ποινή τῆς καθαιρέσεως εἶναι σαφῶς βαρυτέρα», ἐνώ στήν πρώτη περίπτωση τῆς «ἀπλῆς συμπροσευχῆς» προβλέπεται ἡ ποινή μόνο τοῦ ἀφορισμοῦ (Φειδᾶς, σ. 17). Παρόλα αύτά στή συνέχεια τήν ἐπί ποινῆ ἀφορισμοῦ ἀπαγόρευση τοῦ Κανόνος δέν τήν θεωρεῖ ἄξια σημασίας. Τήν ἀντιπαρέρχεται διά τῆς σιωπῆς ...

3. Όλοι οἱ ἔγκριτοι σχολιαστές τῶν Ἱ. Κανόνων χρησιμοποιοῦν τό «συνεύχεσθαι» ἡ «προσεύξασθαι μετά τινός» πρωτίστως μέ τήν ἔννοια τῆς ἀπλῆς συμπροσευχῆς καί σπανιότερα μέ τήν ἔννοια τοῦ συλλειτουργεῖν. Ἐνδεικτικά:

1. Βαλσαμών [«ἔγκριτος κανονολόγος» (κατά τόν κ. Φειδᾶ, σ. 17) καί τῶν «Ιερῶν Κανόνων διασημότατος ἔξηγητής» (κατά τῶν Κων/ίνο Οίκονόμο)]]. Σημειώνεται ὅτι ὁ ἕδιος ὁ καθηγητής προσμαρτυρεῖ ὅτι «ὁ ἔγκριτος κανονολόγος Θεόδωρος Βαλσαμών εἰς τόν σχολιασμόν του (ΜΕ΄ Ἀποστολικοῦ) κανόνος ... παρατηρεῖ ὁρθῶς τήν πολλαπλήν χρῆσιν τοῦ ρήματος “συνεύχεσθαι”, ἡ ὥποια δηλοῦται καί διά τῆς διαφορᾶς τῶν προβλεπομένων ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν» (Φειδᾶς, σ. 17)! Ἐν τούτοις, ἀπορεῖ κανείς πῶς στά συμπεράσματα παραβλέπει τήν «όρθή παρατήρηση» τοῦ Βαλσαμῶνος καί περιορίζει ἐντελῶς ἀναιτιολόγητα τήν ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» μόνο στή Θ. Λειτουργία καί στό συλλειτουργεῖν!

Ἐπί πλέον κατά τόν Βαλσαμώνα :

· «ὁ ἀφωρισμένω συνευξάμενος ὁπουδήποτε ἀφορισθήσεται, κἀν ἐπίσκοπος ἐστι, κἀν λαϊκός ... εἰ τις οὖν μετ' αὐτοῦ συμψάλλῃ ἐν οἴκῳ, ἡ ἐν ἀγρῷ, οὐκ αἵτιαθήσεται ταυτόν γάρ ἐστι τό ἐν ἐκκλησίᾳ ἡ ἔξωθεν ταύτης συνεύξασθαι μετά τοῦ ἀφωρισμένου συνομιλεῖν δέ μετά τοῦ ἀφορισμένου οὐ κωλυώμεθα» (ἐρμηνεία στόν Ι΄ Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 14). Ο Βαλσαμών, εἶναι ἀπολύτως σαφής: τό ἀντικανονικῶς «συνεύξασθαι» διαπράττεται «όπουδήποτε», καί ἀπό ἐπίσκοπο καί ἀπό λαϊκό. Συνεπῶς δέν πρόκειται περί συλλειτουργίας. Καί ἀπλή συμψαλμωδία ὡς συμπροσευχή μπορεῖ νά τελεσθεῖ ἡ στό σπίτι, ἡ στήν ὕπαιθρο. Δέν ἔχει σημασία ἀν τελεῖται ἐνώπιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος «ἐν ἐκκλησίᾳ», ἡ κατ' ἴδιαν «ἔξωθεν αὐτῆς». Εἶναι προφανές ὅτι ὁ Βαλσαμών δέν ἀναφέρεται ἀποκλειστικά σέ Θ. Λειτουργία καί συλλειτουργία, ἀλλά σέ ὁποιαδήποτε προσευχή.

· «Ἐνταῦθα (στόν ΜΕ΄ Κανόνα) μή εἴπης ἐν ναῷ τόν ἐπίσκοπον καί τούς λοιπούς συνεύξασθαι μετά αἱρετικῶν οἱ τοιοῦτοι γάρ καθαιρεθήσονται κατά τόν ΜΣΤ΄ κανόνα, καθώς καί ὁ ἐπιτρέψας αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαι τί ἀλλ' ἐκλαβοῦ τό συνεύξασθαι εἰς τό ἀπλῶς κοινωνῆσαι, καί ἡμερώτερον διατεθῆναι ἐπί τῇ εὐχῇ τοῦ αἱρετικοῦ (κατά τόν Φειδᾶ: «=συμμετοχῇ εἰς τήν προσευχήν» (Φειδᾶς, σ. 17)» (Ρ-Π, β, 60). Μέ ἀπλά λόγια λέει ὁ Βαλσαμών: ὁ ΜΕ΄ Κανόνας δέν ἀφορᾶ στή περίπτωση

πού ἔχουμε συμπροσευχή στό Ναό ἐπισκόπου μέ αἱρετικούς. Αύτή ἡ περίπτωση, δηλαδή ἡ ἐν τῷ ναῷ συμπροσευχή ἐπισκόπου καί αἱρετικῶν καί μάλιστα ἂν δοθεῖ ἄδεια στούς αἱρετικούς νά συμπεριφερθοῦν ως κληρικοί ἀντιμετωπίζεται ἀπό τόν ἐπόμενο ΜΣτ́ Κανόνα πό αὐστηρά μέ καθαίρεση. Ἐδῶ, στόν ΜΈ Κανόνα, νά ἐκλάβεις τό «συνεύξασθαι» ως ἀπλή λατρευτική ἐπικοινωνία καί ἀπλή προσευχή, χωρίς νά ἔχουμε ιεροπραξία ἀπό κληρικό γι' αὐτό ἐδῶ ἔχουμε μόνο ἀφορισμό. Συνεπῶς, **κατά τό Βαλσαμώνα, «συνεύξασθαι» σημαίνει τήν ἀπλή προσευχή ἀκόμα καί ἐκτός Ναοῦ, χωρίς ιεροπραξία κληρικῶν, χωρίς τέλεση Θ. Λειτουργίας.**

· «Διά τοι τοῦτο (μνημονεύει τούς Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τήν συμπροσευχή μέ αἱρετικούς) καί ἡμεῖς ψηφιζόμεθα, μή μόνον ἀφορισμῷ καί καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι τούς λαϊκούς τε καί κληρικούς, συνευχομένους ἐν Ἐκκλησίᾳ ὥρθιδόξων ἡ αἱρετικῶν ἡ ὅπουδήποτε συνευχόμενος αὐτοῖς ιερατικῶς ... κατά τήν τῶν ρηθέντων θείων κανόνων περίληψιν. Ἡ γάρ στενοχωρία τῶν τόπων, καί ὁ τῶν αἱρετικῶν πληθυσμός, τῆς ὥρθιδόξου πίστεως οὐ μετήμειψε τήν ἀκεραιότητα» (Ρ-Π., δ, 460). Ὑπόκεινται στό ἐπιτίμιο καί οἱ λαϊκοί ὅταν συνεύχονται προφανῶς δέν συλλείτουργοῦν!

2. Άγ. Νικόδημος Άγιορείτης:

· «μέγα ἀμάρτημα λογιάζει ὁ παρών Κανών (ΞΈ Αποστολικός) τό νά ἔμβη τινάς Χριστιανός μέσα είς **συναγωγήν Ίουδαίων ἡ αἱρετικῶν διά νά προσευχηθῇ** ...πόσω μᾶλλον παρανομεῖ ὁ Χριστιανός ἐκεῖνος ὅπου **συμπροσεύχεται μέ τούς σταυρωτᾶς τοῦ Χριστοῦ;**» (έρμηνεία στόν ΞΈ Αποστολικό, Πηδάλιον, σ. 84-85). Προφανῶς ἀναφέρεται σέ ἀπλή συμπροσευχή, διότι δέ νοεῖται Θ. Λειτουργία καί συλλείτουργο σέ ... ἐβραϊκή συναγωγή!

· «ὅποιος ἤθελε συμπροσευχηθεῖ μέ ἐκεῖνον ὅπου ἀφορίσθη ἀπό τήν ὄμήγυριν, καί τήν προσευχήν τῶν πιστῶν, **κἀν καί δέν ἤθελεν συμπροσευχηθῇ μέσα είς τήν ἐκκλησίαν, ἀλλά μέσα είς τόν οἴκον** ὁ τοιοῦτος ἡ ιερωμένος είναι ἡ λαϊκός ἃς ἀφορίζεται» (έρμηνεία στόν Ί Αποστολικό, Πηδάλιον, σ. 13). Αύτός πού ἀποκόπτεται ἀπό τήν κοινή λατρεία, δέν είναι ἀποδεκτός οὕτε σέ κατ' ίδίαν συμπροσευχή. Καί ἐδῶ δέν πρόκειται γιά Θ. Λειτουργία καί συλλείτουργο διότι ὁ λαϊκός δέν συλλείτουργεῖ.

· «ὁ παρών Κανών (ΜΈ Αποστολικός) διορίζει ὅτι ὅποιος Ἐπίσκοπος, ἡ Πρεσβύτερος, ἡ Διάκονος ἤθελε **συμπροσευχηθῇ μονάχα, ἀλλ’ ὅχι καί νά συλλείτουργήσῃ μέ αἱρετικούς** ἃς ἀφορίζεται ... εἰ δέ καί ἐσυγχώρησεν είς τούς αἱρετικούς νά ἐνεργήσουν κανένα λειτουργημα ώσάν κληρικοί, ἃς καθαιρῆται» (έρμηνεία στόν ΜΈ Αποστολικό, Πηδάλιον, σ. 50-51). Καί ἐδῶ ἀντιδιαστέλλεται σαφέστατα ἡ συμπροσευχή ἀπό τή συλλείτουργία καί ως πρός τήν πράξη τοῦ

παραβάτου καί ώς πρός τίς συνέπειες.

- στήν έρμηνεία τοῦ IA' Ἀποστολικοῦ δέχεται ο Ἅγ. Νικόδημος ώς δυνατές καί τίς δύο ἔννοιες: ἡ ὅτι τό «συνεύξηται λαμβάνεται ἀντί τοῦ συλλειτουργήση» ἡ «δηλοί κατά τήν κυριολεξία του, τό νά συμπροσευχηθῆ» (έρμηνεία στόν IA' Ἀποστολικό, Πηδάλιον, σ. 14).

3. Αριστινός:

Ο καθηγητής στό ἄρθρο μνημονεύει μόνο μία φράση τοῦ Αριστηνοῦ («ό συνευχόμενος ἦτοι συλλειτουργῶν»), μέ τήν ὁποία ἐπεξηγεῖ τόν IA' Ἀποστολικό, ὃπου σαφῶς πρόκειται γιά συλλειτουργία κληρικοῦ μέ καθηρημένο κληρικό. Άσφαλῶς ὁ Αριστινός δέν ἀναφέρει ὅτι αὐτή ἡ έρμηνεία ἀφορᾶ ὅλους τούς Κανόνες, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπό τά ἐπόμενα χωρία, ὃπου σαφῶς ἐπεκτείνει τήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς καί στήν ἀπλή προσευχή:

- «ό εἰσελθών εὶς **συναγωγήν Ἰουδαίων ἡ αἱρετικῶν καί προσευξάμενος μετ' αὐτῶν** ... ὁ δέ ἐν **οἴκῳ συνευξάμενος μόνον** αἱρετικοῖς ἐπίσκοπος, ἡ πρεσβύτερος, ἡ διάκονος ἀφορίζεται» (έρμηνεία στόν ΞΔ' Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 83). Καί ἐδῶ δέ νοεῖται τό συλλειτουργεῖν Ἰουδαίοις, ἡ συλλειτουργεῖν ἐν οἴκῳ προφανῶς ἀφορᾶ σέ ἀπλή συμπροσευχή!
- «ό συνευχόμενος αἱρετικοῖς **ἐν ἐκκλησίᾳ, ἡ ἐν οἴκῳ**, ἀκοινώνητος ώσαύτως ἔστω καί αὐτός» (έρμηνεία στόν I' Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 14). Ἡ «ἐν οἴκῳ» συμπροσευχή δέν μπορεῖ νά εἶναι συλλειτουργία.
- «ό δέ τόν εὶς ἐκκλησίαν μή συναγόμενον τοῖς πιστοῖς παραδεξάμενος, **καί κατ' οἴκους αὐτῷ** συνευξάμενος ἡ καί ἐν ἐτέρᾳ ἐκκλησίᾳ τοῖς Κανόσιν ὑπεύθυνος ἔσται» (έρμηνεία στόν B' Αντιοχείας, Ρ-Π., γ, 129).
- «ό **συνευξάμενος μόνον αἱρετικοῖς**, ἡ πρεσβύτερος, ἡ διάκονος, ἀφορίζεται ὁ δέ ἐπιτρέψας αὐτοῖς **ἐνεργῆσαι τι, ώς ἱερωμένοις** καί κληρικοῖς, καθαιρεῖται» (έρμηνεία στόν ΜΕ' Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 60-61). Αντιδιαστέλλεται τό «συνευξάμενος μόνον» ἀπό τό «ἐπιτρέψας ἐνεργῆσαι τί ώς ἱερωμένοις ἡ κληρικοῖς». Κατά συνέπεια μέ τό «συνευξάμενος μόνον» ὁ Κανόνας ὑπονοεῖ τήν ἀπλή συμπροσευχή χωρίς ἱερατική πράξη καί ἐπιβάλλει ἀφορισμό. Άν ὑπονοεῖτο συλλείτουργο τότε θά εἶχαμε καθαίρεση, διότι θά ἐνέπιπτε στήν περίπτωση «ἐπιτρέψας ἐνεργῆσαι τι ώς ἱερωμένοις ἡ κληρικοῖς».

4. Βλάσταρης:

- «**αἱρετικῷ ἡ σχισματικῷ ὄλως ἡμᾶς οὐκ ἐπιτρέπει συνεύχεσθαι**» (Ρ-Π., στ,

73). Τό «δλως», πού δέν ύπάρχει στό κείμενο τοῦ Κανόνος, τοποθετήθηκε ἀπό τόν ἐρμηνευτή γιά νά καλύψει κάθε ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» καί γιά νά ἐπιτείνει τήν ἔννοια τῆς ἀπαγορεύσεως.

5. Ζωναρᾶς:

- «Μέγα ἀμάρτημα ὁ κανών (ΞΔ' Ἀποστολικός) τό Χριστιανόν εἰς Ἰουδαίων συναγωγήν, ἡ αἱρετικῶν χάριν προσευχῆς εἰσιέναι ... Χριστιανός τοῖς τοῦ Χριστοῦ ἀναιρέταις συνευχόμενος κριθείη παρανομῶν» (ἐρμηνεία στόν ΞΔ' Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 82). Ἀσφαλῶς δέ νοεῖται κοινή Θ. Λειτουργία μέ 'Ιουδαίους !
- «εἰ τίς οὕν ἀκοινωνήτω ... συνεύξηται, κάν μή ἐν ἐκκλησίᾳ ἀλλ' ἐν οἴκῳ, κάκεῖνος ἀφορισθήσεται» (ἐρμηνεία στόν Ι' Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 14).
- «μήτε ἐν οἴκῳ τινάς συνεύχεσθαι, μήτε ἐν ἐτέρᾳ ἐκκλησίᾳ αὐτούς (τούς ἀκοινωνήτους) ύποδέχεσθαι. Τούς δέ τοῖς τοιούτοις συνευχομένους, ἡ ύποδεχομένους αὐτούς εἰς ἐκκλησίας, ἀκοινωνήτους κάκείνους είναι ... τά αὐτά δέ καί ὁ Ι' καί ὁ ΙΑ' τῶν Αγ. Ἀποστόλων ἔφη καί ὁ ΛΓ' Κανών τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου φησίν, ὅτι οὐ δεῖ αἱρετικῷ ἡ σχισματικῷ συνεύχεσθαι» (ἐρμηνεία στό Β' Ἀντιοχείας, Ρ-Π., γ, 127). Ἐδῶ ὁ Ζωναρᾶς ἀντιδιαστέλλει τό «ἐν οἴκῳ συνεύχεσθαι» ἀπό τό «ἐν ἐκκλησίᾳ ύποδέχεσθαι» τό μέν ως κατ' ίδίαν ἀπλή συμπροσευχή, τό δέ ως ἔκφραση τῆς προσευχῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Ὅσοι λοιπόν «συνεύχονται ἡ ύποδέχονται» ἀκοινωνήτους ἡ αἱρετικούς ἡ σχισματικούς «ἀκοινωνήτους κάκείνους είναι».

4. Ὁλη ἡ ἐκκλησιαστική παράδοση μέχρι σήμερα θεωρεῖ ὅτι στούς ἐν λόγῳ Κανόνες περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς συμπροσευχῆς ύπαγεται καί ἡ ἀπλή συμπροσευχή σέ ὅποιαδήποτε ἀκολουθία ἡ τελετή καί ὅχι μόνο ἡ τέλεση Θ. Λειτουργίας καί τό συλλείτουργο. Ἔνδεικτικά ἀναφέρω:

α) Ἄγ. Νικηφόρος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ὄμολογητής:

- «Οὐ χρή τό καθόλου εἰς τοιαύτας ἐκκλησίας (πού ύπαγονται σέ αἱρετικούς) εἰσιέναι, κατά τούς εἰρημένους τρόπους (χάριν εὐχῆς καί ψαλμωδίας) ... ἀμα γάρ τῷ εἰσαχθεῖναι τήν αἵρεσιν, ἀπέστη ὁ ἔφορος τῶν ἐκεῖσε Ἀγγελος, κατά τήν φωνήν τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καί κοινός οἶκος ὁ τοιοῦτος χρηματίζει ναός. καί, οὐ εἰσέλθω, φησίν, εἰς Ἐκκλησίαν πονηρευομένων. καί ὁ Ἀπόστολος, τίς συγκατάθεσις ναοῦ Θεοῦ μετά εἰδώλων;» (Ρ-Π., δ, 431δ)

β) Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανός Β' (1240):

- «὾θεν καί ἐπισκήπτομαι (παραγγέλλω) πάσι τοῖς λαϊκοῖς, Ὅσοι τῆς Καθολικῆς

Έκκλησίας ἐστέ τέκνα γυνήσια, **φεύγειν ὅλω ποδί ἀπό τῶν ὑποπεσόντων ιερέων τῇ λατινικῇ ύποταγῇ** καί μηδέ εἰς ἔκκλησίαν τούτοις συνάγεσθε, μηδέ εὐλογίαν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν δέχεσθε τήν τυχοῦσαν. Κρεῖσσον γάρ ἐστίν ἐν τοῖς οἴκοις ὑμῶν τῷ Θεῷ προσεύχεσθε κατά μόνας ἥ ἐπ' Ἐκκλησίας συνάγεσθε μετά τῶν λατινοφρόνων»^[5]. Άς σημειωθεῖ ὅτι ἐδῶ δέν ἀναφέρεται σέ Παπικούς, ἀλλά σέ Όρθιοδόξους κληρικούς λατινόφρονες.

γ) Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος Ε΄ καί ἡ περί αὐτόν Πατριαρχική Σύνοδος (1749):

· «Ἐντελλόμεθα καί παραγγέλλομεν πατρικῶς καί πνευματικῶς ...εἰς τό ἐξῆς μή τολμήσετε τό σύνολον νά συγκοινωνεῖτε μετά τῶν αὐτόθι φρατόρων καί φραγκοπατέρων καί λοιπῶν Δυτικῶν, εἰς τά τε ιερά τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας Μυστήρια καί εἰς τάς λοιπάς ἐκκλησιαστικάς τελετάς, προσευχάς τε καί ιερουργίας, ἀλλά νά φυλάττετε ... τό ἀκοινώνητον ὅλως μετ' ἐκείνων ἐν πάσαις ταῖς ιεραῖς τελεταῖς καί ιερουργίαις. Ἐάν δέ μετά τήν πατριαρχικήν καί συνοδικήν ἡμῶν ἐπιτίμησιν, πατρικήν τε καί πνευματικήν παραίνεσιν καί νουθεσίαν ταύτην, τολμήσῃ τις ἀπό λόγου σας νά φανῇ ἀπειθής καί ἐνάντιος καί εἴτε τις ἐκ τῶν αὐτόθι ιερέων τολμήσῃ καί φωραθῇ **συνευχόμενος τοῖς Λατίνοις** ἥ προσφοράς δεχόμενος ἐκείνων ἥ μνήμας ἄγων ὑπέρ αὐτῶν ... ὁ τοιοῦτος ιερεύς θέλει καθυποβληθῇ τελεία καθαιρέσει τῆς ιερωσύνης αὐτοῦ»^[6].

δ) Σύνοδος Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Άλεξανδρείας, Άντιοχείας, Ίεροσολύμων (1848):

· «Ἀποφαίνεται πάλι σήμερα συνοδικῶς ... ὅτι (ὁ Παπισμός) εἶναι αἵρεση καί οἱ ὄπαδοί του αἵρετικοί... Ἐπίσης οἱ συνάξεις πού συγκροτοῦνται ἀπό αὐτούς εἶναι αἵρετικές καί **κάθε κοινωνία πνευματική τῶν Ὄρθιοδόξων τέκνων ... μέ αὐτούς εἶναι ἀντικανονική**, ὅπως ὄρίζει ὁ ζ' κανόνας τῆς Γ' Οἰκ. Συνόδου»^[7].

ε) π. Ιουστίνος Πόποβιτς :

· «Ο Ιερός Κανών (Ι') τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων δέν προσδιορίζει ποία ἀκριβῶς προσευχή ἥ ἀκολουθία ἀπαγορεύεται, ἀλλά ἀπαγορεύει κάθε κοινήν μεθ' αἵρετικῶν προσευχήν, ἐστω καί κατ' ἴδιαν («συνεξάμενος»). Εἰς τάς οἰκουμενιστικάς κοινάς προσευχάς μήπως δέν γίνωνται καί ἀδρότερα καί εὐρύτερα τούτων; ... Μήπως ὅμως δέν συμβαίνει ... νά εὐλογοῦν αἵρετικοί ρωμαιοκαθολικοί ἐπίσκοποι καί ιερεῖς, προτεστάνται πάστορες, ἀκόμη δέ καί γυναικες ;(!)»^[8].

στ) Άθηναγόρας, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καί ἡ περί αὐτόν Πατριαρχική Σύνοδος (1952):

· «Δέον ίνα οι Ὁρθόδοξοι κληρικοί ἀντιπρόσωποι ὥσιν ὅσῳ τό δυνατόν ἐφεκτικοί (=διστακτικοί) ἐν ταῖς λατρευτικαῖς μετά τῶν ἐτεροδόξων συνάξεσιν, ώς ἀντικειμέναις πρός τούς Ἱερούς Κανόνας καὶ ἀμβλυνούσαις τήν ὄμολογιακήν εὐθιξίαν τῶν Ὁρθοδόξων, ἐπιδιώκοντες ίνα τελῶσιν, εἰ δυνατόν, καθαρῶς ὄρθιοδόξους ἀκολουθίας καὶ τελετάς, πρός ἐμφάνισιν οὕτω τῆς αἴγλης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ὄρθιοδόξου λατρείας πρό τῶν ὄμμάτων τῶν ἐτεροδόξων»^[9]. «Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων»; Ἡ Πατριαρχική Σύνοδος τά λέει ὅλα! **Οὗτε γιά συλλείτουργα ὁμιλεῖ, οὗτε «διομολογιακές προσευχές» ἀνέχεται, ἀλλά διακηρύσσει ἀπερίφραστα ὅτι οἱ λατρευτικές συνάξεις μετά τῶν ἐτεροδόξων ἀντικειμέναι στούς Ἱερούς Κανόνες καὶ ἔχουν σοβαρές ποιμαντικές συνέπειες καὶ προτείνει τή διεξαγωγή «καθαρῶς ὄρθιοδόξων ἀκολουθιῶν καὶ τελετῶν» μέ ποιμαντική-ἱεραποστολική προοπτική. Κυρίως ὅμως ἡ Πατριαρχική Σύνοδος ἀποσυνδέει τίς συμπροσευχές ἀπό τήν διεκκλησιαστική ἐπικοινωνία. Μπορεῖ νά ὑπάρχει διαχριστιανική συνεργασία χωρίς ὅμως συμπροσευχές !**

ζ) Άκομα καί ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος δέν ἀποδέχεται τήν κατινοφανή ἐρμηνεία Φειδᾶ!

1. Στή διδακτορική του διατριβή ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἀναφερόμενος στούς Ἱ. Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή σημειώνει ὅτι «δέν δύνανται νά ἐφαρμοσθοῦν σήμερον καὶ πρέπει νά τροποποιηθοῦν αἴ διατάξεις αἴ κανονίζουσαι τάς σχέσεις τῶν ὄρθιοδόξων Χριστιανῶν πρός τούς ἐτεροδόξους καὶ ἐτεροθρήσκους. Δέν δύνανται ἡ Ἐκκλησία νά ἔχῃ διατάξεις ἀπαγορευούσας τήν εἶσοδον εἰς τούς ναούς τῶν ἐτεροδόξων καὶ τήν μετ' αὐτῶν συμπροσευχήν καθ' ἥν στιγμήν αὐτή διά τῶν ἐκπροσώπων αὐτῆς προσεύχεται ἀπό κοινοῦ μετ' αὐτῶν»^[10]. Παρόμοιες ἀπόψεις ἔχει διατυπώσει καὶ σέ ἄρθρο του μέ θέμα «The problem of Oikonomia today» στό περιοδικό Kanon 6(1983). Εἶναι ἀπολύτως σαφές ὅτι ὅταν ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης γράφει ὅτι «ἡ Ἐκκλησία ... διά τῶν ἐκπροσώπων αὐτῆς προσεύχεται ἀπό κοινοῦ μετ' αὐτῶν (τῶν αἱρετικῶν)» καὶ κατά συνέπεια «δέν δύνανται νά ἐφαρμοσθοῦν σήμερον καὶ πρέπει νά τροποποιηθοῦν αἴ διατάξεις» πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή, **ἀναφέρεται στίς ἀπλές συμπροσευχές καὶ λοιπές ἀκολουθίες πού διεξάγονται στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ ἀσφαλῶς ὅχι σέ συλλείτουργο.** Δέν ἀποδέχεται ὁ Πατριάρχης τήν intercommunion! Συνεπῶς γιά τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη μας ὅταν οἱ Κανόνες ἀναφέρονται σέ συμπροσευχή ἐννοοῦν συμπροσευχή καὶ ὅχι συλλείτουργο !

2. Ἐπί πλέον ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης Βαρθολομαῖος στήν ἀπό 3.7.1999 ἐπιστολή του πρός τήν Ἱερά Κοινότητα τοῦ Ἅγ. Ὁρους ἐπισημαίνει μεταξύ ἄλλων τά ἔξης: «Περί τῶν συμπροσευχῶν μετά τῶν ἐτεροδόξων ὑπενθυμίζομεν ὑμῖν ὅτι ἡδη ἀπό τοῦ ἔτους 1952 τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον... φρονεῖ ὅτι “ἡ συμμετοχή τῶν Ὁρθοδόξων εἰς τήν παγχριστιανικήν κίνησιν δέον ίνα γίγνηται ὑπό τούς ἀκολούθους

δρους: α)...β)... γ) Δέοντας οι Όρθοδοξοι κληρικοί άντιπρόσωποι ωστιν ὅσω τό δυνατόν ἐφεκτικοί (=διστακτικοί) ἐν ταῖς λατρευτικαῖς μετά τῶν ἐτεροδόξων συνάξεσιν, ώς ἀντικειμέναις πρός τούς Ἱερούς Κανόνας καί ἀμβλυνούσαις τὴν ὄμολογιακήν εὐθυξίαν τῶν Ὅρθοδόξων, ἐπιδιώκοντες ἵνα τελῶσιν, εἰ δυνατόν, καθαρῶς ὥρθοδόξους ἀκολουθίας καί τελετάς, πρός ἐμφάνισιν οὕτω τῆς αἴγλης καί τοῦ μεγαλείου τῆς ὥρθοδόξου λατρείας πρό τῶν ὄμμάτων τῶν ἐτεροδόξων". Συνεπῶς, εἶναι ἄδικον νά ἀποδίδονται εὐθῦναι εἰς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον διά, τυχόν, παραβιάσεις τῆς συστάσεως αὐτοῦ αὐτῆς ὑπό διαφόρων κληρικῶν καί δή κατά τό πλεῖστον ἀνηκόντων εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας. Σημειωτέον ὅτι, ώς γνωστόν κατά τὴν Διορθόδοξην Συνάντησιν τῆς Θεσ/νίκης (29/4-2/5/1998) ἀπεφασίσθη, κατόπιν πρωτοβουλίας τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Πατριαρχείου, ... ὅπως οἱ Ὅρθοδοξοί Σύνεδροι, οἱ μέλλοντες νά συμμετάσχουν εἰς τὴν ἐν Χαράρε Ή Γενικήν Συνέλευσιν τοῦ Π.Σ.Ε., μή συμμετάσχουν εἰς οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καί ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς διαρκούσης τῆς Συνελεύσεως, τοῦτο δέ ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν τῆς ἴσχυος τῆς σταθερᾶς γραμμῆς της ώς ἄνω Ἔγκυκλίου τοῦ 1952, ἡ ὁποία ούδέποτε ἀνεκλήθη, ἔστω καί ἄν, ἄνευ συναινέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, παρεβιάσθη ἐνίστε, ἡ ἡρμηνεύθη ἄλλοτε συσταλτικῶς ώς ἀφορώσα μόνον εἰς τὴν μή συμμετοχήν εἰς τὴν ἐν στενῇ ἐννοίᾳ λατρείαν (Θείαν Λειτουργίαν). Ὄσον ἀφορᾶ εἰς τὴν συμπροσευχήν μετά τῶν ἐτεροθρήσκων, τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον θεωρεῖ αὐτονόητον τὴν κανονικήν ἀπαγόρευσιν αὐτῆς καί τὴν ἀποχήν ἀπ' αὐτῆς, χωρίς τοῦτο νά σημαίνῃ ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς συμπροσευχῆς συμπαρασύρει εἰς ἀπαγόρευσιν καί τόν διαθρησκειακόν διάλογον»[11].

Ο Οἰκουμενικός Πατριάρχης συνομολογεῖ σαφέστατα ὅτι :

Α. Ἡ Πατριαρχική Ἔγκυκλιος τοῦ 1952 ἀπαγορεύει τή συμμετοχή ὅχι μόνο στή Θ. Λειτουργία ἀλλά καί σέ κάθε μορφῆς προσευχή, πού διεξάγεται στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως σέ «οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καί ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς».

Β. Ἡ ἀπόφαση τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς (Θεσσαλονίκη, 1998) γιά ἀπαγόρευση συμμετοχῆς σέ ὁποιασδήποτε μορφῆς συμπροσευχές («οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καί ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς») ἀποτελεῖ ἐφαρμογή τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς Ἔγκυκλίου τοῦ Ἀθηναγόρα τοῦ 1952, ἡ ὅπως ἐπί λέξει ἀναφέρει ὁ Πατριάρχης, ἀποτελεῖ «ἐκδήλωσιν τῆς ἴσχυος τῆς σταθερᾶς γραμμῆς τῆς ώς ἄνω Ἔγκυκλίου τοῦ 1952»,

Γ. Ὄλες αύτές οἱ συμπροσευχές στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως - καί ὅχι μόνο ἡ Θ. Λειτουργία - ἀπαγορεύονται «ώς ἀντικειμέναι πρός τούς Ἱερούς κανόνας καί ἀμβλυνούσαι τὴν ὄμολογιακήν εὐθυξίαν τῶν Ὅρθοδόξων».

Δ. Ή Πατριαρχική Έγκυκλιος τοῦ 1952 **ἰσχύει καί σήμερα**, γιατί ούδέποτε άνακλήθηκε ἀπό τό Πατριαρχεῖο ἐστω καί ἂν κάποιοι «**ἄνευ συναινέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου**» τήν παραβιάζουν μερικές φορές ἡ τήν ἔρμηνεύουν συσταλτικά ως ἀφορώσα μόνο στή Θ. Λειτουργία!!!

Ε. Οἱ συμπροσευχές πού διεξάγονται εἶναι παραβιάσεις τῆς Πατριαρχικῆς ἔγκυκλίου γιά τίς ὅποιες δέν εὐθύνεται τό Πατριαρχεῖο, διότι γίνονται ἀπό κληρικούς κατά τό πλεῖστον ἄλλων Ἑκκλησιῶν.

Στ. Στήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς ἐντάσσεται καί ἡ **συμπροσευχή μέ ετεροθρήσκους**, συνεπῶς οἱ Κανόνες δέν ἀναφέρονται μόνο σέ συμμετοχή σέ Θ. Λειτουργία.

Ζ. Ή ἀπαγόρευσις τῆς συμπροσευχῆς δέ σημαίνει ὅτι συμπαρασύρει σέ ἀπαγόρευση καί τό διαθρησκειακό διάλογο.

Ἐκτός τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καί ἄλλοι σύγχρονοι θεολόγοι πού ἔχουν συμμετάσχει στό Θεολογικό Διάλογο καί ὄρισμένοι ἐξ' αὐτῶν μέ σημαντική συμβολή στήν Οἰκουμενική Κίνηση πού ἔχουν ἀσχοληθεῖ μέ τό θέμα τῆς κοινῆς προσευχῆς στά πλαίσια τῆς (Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας Στυλιανός, πρώην Θυατείρων Μεθόδιος, π. Θεόδ. Ζήσης, Ἱ. Καρμίρης, Κ. Σκουτέρης, Θ. Γιάγκου) δέν συμμερίζονται τήν καινοφανή ἔρμηνεία Φειδᾶ ὅτι ἡ συμπροσευχή τῶν Ἱ. Κανόνων ἀφορᾶ μόνο στή Θ. Λειτουργία.

η) Τέλος, σέ σύντομη ἔργασία μας μέ τίτλο «ού δεῖ αἱρετικοῖς ἡ σχισματικοῖς συνεύχεσθαι» (Πάτρα, 2008), παρατίθενται δεκάδες ἀπόψεις κληρικῶν (ἀνάμεσά τους τῶν τελευταίων Αρχιεπισκόπων Αθηνῶν), καθηγητῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, τοῦ Ἅγ. Ὁρους, συγχρόνων Πατερικῶν μορφῶν, Τοπικῶν Συνόδων Ὁρθοδόξων Ἑκκλησιῶν, Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς, οἱ ὅποιοι δέχονται ἀπερίφραστα ὅτι στήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς περιλαμβάνεται ὅχι μόνο ἡ συλλειτουργία ἡ ἡ συμμετοχή στή Θ. Λειτουργία, ἀλλά καί ἡ ἀπλή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς.

Συμπερασματικά: Εἶναι συνεπῶς ἀπολύτως ἐσφαλμένη ἡ ἀποψη τοῦ καθηγητοῦ Φειδᾶ ὅτι οἱ Ἱ. Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς σχετίζονται ἀποκλειστικά μέ τή Θ. Λειτουργία καί «συνδέουν πάντοτε τό “συνεύχεσθαι” πρός πράξεις συλλειτουργίας ἡ συνιερουργίας ὥρθοδόξων κληρικῶν μετά αἱρετικῶν» (Φειδᾶς, σ. 19) καί «συνεπῶς, ἡ ἀληθής ἔννοια τῶν ἀνωτέρω κανόνων (πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς) ἀναφέρεται εἰς μόνην τήν ... ἀπαγόρευσιν τῆς συλλειτουργίας ὥρθοδόξων κληρικῶν μετά τῶν ἑτεροδόξων καί ὅχι βεβαίως εἰς τήν συμμετοχήν αὐτῶν εἰς πᾶσαν ἄλλην προσευχήν» (Φειδᾶς, σ. 20).

Κατά τήν πατερική γραμματεία, τίς κανονικές διατάξεις, τούς ἔγκριτους ἔρμηνευτές,

τήν ἐκκλησιαστική γραμματεία καί τή σύγχρονη θεολογική σκέψη, ἀκόμα καί κατ' αὐτόν τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο, ἡ κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς δέν ἀφορᾶ μόνο στή Θ. Λειτουργία, ἀλλά σέ ὅποιαδήποτε ἐκκλησιαστική προσευχή, τελετή καί ἀκολουθία, ὅπουδήποτε καί ἄν διεξάγονται ἀκόμα καί στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως («οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καί ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς» κατά τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη).

Β. Οἱ Ἱ. Κανόνες ως δημιούργημα τοῦ δ΄ αἰῶνος!

Τό δεύτερο σημεῖο τῆς συλλογιστικῆς τοῦ καθηγητοῦ ἀφορᾶ στό χρόνο συντάξεως τῶν Ἱερῶν Κανόνων πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἰρετικούς καί κατ' ἐπέκταση καί στήν ἐφαρμογή τους. Κατά τόν καθηγητή γιά νά κατανοηθεῖ σωστά ἡ ἀληθής ἔννοια τοῦ Κανόνος πρέπει νά γίνει «συνεπής ἀναφορά τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τά συγκεκριμένα ἐκκλησιαστικά προβλήματα τῆς συγκεκριμένης ἐποχῆς» καί εἰδικότερα «εἰς τάς ἐπικινδύνους διά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεις τοῦ Δ΄ αἰῶνος» (Φειδᾶς, σ. 15). Μάλιστα ἀναφερόμενος στούς ΜΕ΄ Ἀποστολικό καί τούς Στ΄, Θ΄, ΛΑ΄, ΛΒ΄, ΛΓ΄ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου (δ΄ αἱ.) σημειώνει ὅτι «ἡ Ἐκκλησία ἐσχετικοποίησε πάντοτε τά ὅρια τῆς κανονικῆς ἀκριβείας τῶν ἀνωτέρω κανόνων εἰς τήν ἐκκλησιαστικήν πράξιν καί δέν ἀνενέωσε τό κύρος αὐτῶν διά τινός μεταγενεστέρου κανόνος» (Φειδᾶς, σ. 20), ὑπονοώντας ὅτι ἡ ἀπαγόρευση αὐτή δέν ἔχει ἐφαρμογή πλέον, ἀφοῦ ἐξέλειπαν οἱ ἐπικινδυνες καταστάσεις γιά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας πού ύπηρξαν τόν δ΄ αἱ. ὅταν συνετάγησαν οἱ σχετικοί κανόνες.

Ο καθηγητής ἀναλύει διά μακρῶν τήν ἐκκλησιαστική κατάσταση τοῦ δ΄ αἱ. καί σέ αὐτή ἀποκλειστικά ἀποδίδει τήν αὐστηρότητα μέ τήν ὅποια οἱ Ἀποστολικοί καί λοιποί Κανόνες ἀντιμετωπίζουν τήν ἐν τῇ λατρείᾳ ἐπικοινωνίᾳ Ὀρθοδόξων καί αἰρετικῶν (Φειδᾶς, σ. 15-16, 26-27, 30-31). Εἴναι ὅμως ἔτσι τά πράγματα; Ἀσφαλῶς ὅχι, διότι δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει ὅτι **ἡ αὐστηρή ἀπαγόρευση ἐπικοινωνίας μέ αἰρετικούς ἀνάγεται στά πρῶτα ἀποστολικά χρόνια**. Οἱ ἀναφορές στά κείμενα τῆς Κ.Δ. εἴναι σαφεῖς καί πιό ἀπόλυτες ἀπό ὅτι τῶν Ἱ. Κανόνων (Τίτ. 3, 10, 2 Ἰω. 10-11, Ματθ. 7, 15. Πράξ. 20, 29. Β΄ Κορ. 11, 13. 2 Πέτρ. 2, 1. 1 Ἰωάν. 4,1. 2 Ἰω. 7). Τό ἴδιο καί στούς Ἀποστολικούς Πατέρες καί στή συνέχεια μέ ὅλους τούς Πατέρες. Ποιά ὅμως ἡ διαφορά μέ τόν δ΄ αἱ.; Οἱ Κανόνες ὁρισμένων ἀπό τίς Τοπικές Συνόδους καί τά κείμενα Πατέρων τοῦ δ΄ αἱ. μέ τήν ἐπικύρωση ἀπό τίς Οἰκουμενικές Συνόδους ἀπέκτησαν αὐξημένο κύρος καί κυρίως ἐντάχθηκαν πλέον στό Κανονικό Δίκαιο τῆς Ἐκκλησίας μας, γεγονός πού δέ συνέβη μέ παλαιότερες Συνόδους (ἐκτός τῆς ἐν Καρχηδόνι τοῦ 252 μΧ) ἡ ἄλλους παλαιότερους Πατέρες (ἐκτός Άγ. Διονυσίου καί Άγ. Γρηγορίου). Ἐτσι, τά παλαιότερα κείμενα, ἐπειδή δέν ἔχουν ἐνταχθεῖ στό κανονικό δίκαιο δέν εἴναι ἀντικείμενο μελέτης του · αὐτό ὅμως δε σημαίνει ὅτι δέν ὑπάρχουν καί ὅτι τό πρῶτον ἐμφανίζεται μόλις τόν δ΄ αἱ. ἡ Ἐκκλησία νά λέει ὅχι στήν ἐπικοινωνίᾳ μέ τούς αἰρετικούς! Συνεπῶς, **ἀπό τά πρῶτα χρόνια καί ὅχι**

ἀπό τόν δέ αἰ. ἡ Ἐκκλησία θέτει τίς αὐστηρές ἀπαγορεύσεις γιά τούς αἱρετικούς καὶ ἀμέσως μόλις ἀρχίζει νά διαμορφώνεται τό κανονικό της δίκαιο τίς ἐντάσσει σέ αύτό καὶ ἀποκτοῦν ἔτσι καὶ κανονικό - οἰκουμενικό κύρος.

Άλλα καὶ στούς μετέπειτα αἰῶνες, ὅταν ἔξελειπαν «αἴ ἐπικίνδυναι διά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεις τοῦ Δ' αἰῶνος» (Φειδᾶς, σ. 15) ἡ Ἐκκλησία ὅχι μόνο δέν κατήργησε τούς Ἱ. Κανόνες αὐτούς ως περιττούς πλέον, ἀλλά τούς διατήρησε καὶ τούς προσέδωσε καὶ οἰκουμενικό κύρος. Τί ἄλλο σημαίνει ἡ ἐπικύρωσή τους χωρίς καμία τροποποίηση ἀπό τρεῖς Οἰκουμενικές Συνόδους; **Οἱ Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς, ἔχουν ἐπικυρωθεῖ αύτούσιοι χωρίς καμία τροποποίηση, ἀπό τόν Α' Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (έκτος τῶν Ἀποστολικῶν), τόν Β' τῆς Στ΄ Οἰκουμενικῆς, τόν Α' τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς καθώς καὶ ἀπό τήν μακραίωνη ἐκκλησιαστική παράδοση μέχρι σήμερα.** Εἶναι ἀπορίας ἄξιο πῶς καὶ αὐτό τό σημεῖο διέλαθε (;) τῆς προσοχῆς τοῦ καθηγητοῦ καὶ ὅχι μόνο δέν μνημονεύει πουθενά τήν ἐπικύρωση τῶν Κανόνων αὐτῶν ἀπό τίς τρεῖς Οἰκουμενικές Συνόδους, ἀλλά καὶ ίσχυρίζεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία «δέν ἀνενέωσε τό κύρος αὐτῶν διά τινός μεταγενεστέρου κανόνος» (Φειδᾶς, σ. 20)!

Ἡ Ἐκκλησία στά πλαίσια τῆς ποιμαντικῆς της μέριμνας καὶ εὐθύνης ἀσφαλῶς ἔχει τό δικαίωμα καὶ τήν ὑποχρέωση τῆς κατ' οἰκονομίας ἀντιμετωπίσεως ὄρισμένων περιπτώσεων[12]1. Μελετώντας τά σχετικά κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐγκρίτων κανονολόγων εύκολα διαβλέπουμε ὅτι εἶναι ίδιαίτερα πρόθυμοι νά ἐφαρμόσουν πολλαπλῶς τήν οἰκονομία ὅταν κάποιος αἱρετικός ἀρνηθεῖ τήν πλάνη καὶ θελήσει νά ἐπιστρέψει στήν Ἐκκλησία, ἐνῶ ἀντίθετα εἶναι **ἔξαιρετικά φειδωλοί, ἔως καὶ ἐντελῶς ἀρνητικοί, στή χρήση τῆς οἰκονομίας γιά τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς.** Μάλιστα εἶναι πολύ πιό αὐστηροί καὶ κατηγορηματικοί στήν ἀπαγόρευση τῆς μεταβάσεως τῶν Ὁρθοδόξων σέ Ναό αἱρετικῶν γιά συμπροσευχή μαζί τους, ἐνῶ ὄρισμένοι εἶναι κάπως ἀνεκτικοί καὶ κατ' οἰκονομία δέχονται τούς αἱρετικούς νά παρίστανται στήν Ὁρθόδοξη λατρεία, ὅταν ἔρχονται μέ σεβασμό καὶ διάθεση νά τή γυωρίσουν. Πάντως, **ποτέ καὶ σέ καμία περίπτωση δέν εἶναι ἀποδεκτή ἡ ἐνεργής συμμετοχή τῶν αἱρετικῶν - καὶ μάλιστα τῶν ἡγετῶν - στή λατρευτική πράξη.** Θά πρέπει νά γίνει σαφές ὅτι οί τυχόν ἔξαιρέσεις στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι δυνατόν νά χρησιμοποιοῦνται ώς ἀλλοθι γιά τήν ἀμνήστευση σημερινῶν πρακτικῶν πού δέν ἔχουν καμία σχέση μέ τήν διαχρονική ἐκκλησιαστική συμπεριφορά καὶ πρακτική.

Ό. κ. Φειδᾶς ἀφιερώνει μεγάλο τμῆμα τῆς μελέτης του (σ. 21-26) σέ «*i. κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένη Συνόδου (419) περί τοῦ διαλόγου μετά τῶν Δονατιστῶν, οἱ ὅποιοι ἐκφράζουν καὶ τό διαχρονικό πνεῦμα τῆς ὄρθοδοξου κανονικῆς παραδόσεως διά πάντα θεολογικόν διάλογον μετά τῶν ἐτεροδόξων*

προσεκτική μελέτη τῶν Κανόνων αὐτῶν δέν ὁδηγεῖ σέ δικαίωση τῶν ἀπόψεων τοῦ καθηγητοῦ! Ἀντιθέτως μᾶλλον! Καί ἐξηγοῦμε:

Τό ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ Φειδᾶ ἀφορᾶ στό «ζήτημα τῆς συμπροσευχῆς μετά τῶν ἔτεροδόξων κατά τούς Ἱερούς Κανόνες». Τό εύρυτερο θέμα τῶν θεολογικῶν διαλόγων καί τῶν διαχριστιανικῶν σχέσεων, ὅσο καί ἂν σχετίζεται μέ τό θέμα τῆς συμπροσευχῆς ἀπαιτεῖ ἴδια μελέτη. Δέν εἶναι δυνατόν νά ἐξετάζεται παρενθετικά καί ἀπό σπόντα !

Στό ἄρθρο ἀναφέρονται πέντε Κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένη Συνόδου (ἀπό τούς συνολικά 18 πού ἀφοροῦν τούς Δονατιστές). Πραγματικά ἡ Ἐκκλησία πονᾶ καί ἐνδιαφέρεται πάρα πολύ γιά τήν μετάνοια καί προτάσσει τήν ἐκκλησιαστική οἰκονομία γιά τήν ἐπιστροφή τους - ποιός ἀμφιβάλλει γι' αὐτό, ἢ ποιός διαφωνεῖ ; Στούς Κανόνες αὐτούς περιγράφεται διά πολλῶν ἡ διαδικασία πού ὀφείλουν νά ἀκολουθήσουν οἱ ὄρθοδοξοι ποιμένες στό διάλογο μαζί τους. Τό κρίσιμο ὅμως ἐν προκειμένω εἶναι ὅτι **πουθενά στούς Κανόνες δέν ὑπονοεῖται οὔτε στό ἐλάχιστο κοινή λατρευτική σύναξη, κοινή προσευχή ἢ ἄλλη κοινή θρησκευτική τελετή μέ τούς ἐν διαλόγῳ εὑρισκομένους**, οὔτε ἀσφαλῶς προτρέπονται εἰς Ὁρθόδοξοι ποιμένες καί πιστοί σέ σύνταξη «διομολογιακῆς προσευχῆς», ἢ εἰς «συμμετοχήν εἰς κοινήν προσευχήν ὑπέρ τῆς ἐνότητος ἢ εἰς λατρευτικάς ἐκδηλώσεις τῶν διεξαγουσῶν ἐπίσημον θεολογικόν διάλογον Ἐκκλησιῶν διά τήν ὑποστήριξιν ἢ καί διά τήν ἐνίσχυσιν τῶν προοπτικῶν αὐτοῦ» (Φειδᾶς, σ. 27).

Συνεπῶς, ἀκολουθώντας τόν κ. Φειδᾶ πού συσχετίζει τούς ἀνωτέρω Ἱ. Κανόνες μέ τό θέμα τῆς συμπροσευχῆς, ἂν δεχθοῦμε ὅτι «i. κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένη Συνόδου (419) περί τοῦ διαλόγου μετά τῶν Δονατιστῶν, ... ἐκφράζουν καί τό διαχρονικό πνεῦμα τῆς ὄρθοδοξού κανονικῆς παραδόσεως διά πάντα θεολογικόν διάλογον μετά τῶν ἔτεροδόξων» (Φειδᾶς, σ. 22) διερωτῶμαι ἀπό ποὺ συνάγεται ὅτι οἱ Ἱεροί Κανόνες «ὅχι μόνο ἀνέχονται, ἀλλά καί ἐνθαρύνουν τήν κοινήν προσευχήν πρός ἐνίσχυσιν τῆς ἐκπεφρασμένης διαθέσεως ἐποικοδομητικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου διά τήν ἐνότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος» (Φειδᾶς, σ. 28), ἢ πόθεν συνάγεται ὅτι «ἐν τῇ διαχρονικῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει ... πᾶσα πρωτοβουλία διαλόγου πρός ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ... ἐμπεριεῖχε πάντοτε ὡς αὐτονόητον τήν κοινή προσευχήν τῶν ἐκπροσώπων τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν» ;

Ἐρωτᾶται ὁ πλέον ἀρμόδιος περί τήν ἐκκλησιαστική ιστορία κ. Φειδᾶς: Οι διάλογοι πού ἔχει διεξάγει ἡ Ἐκκλησία στή δισχιλιετή ζωή της εἶναι πάμπολλοι - ἄλλοι εἴχαν αἴσια ἔκβαση καί ἄλλοι ἀπέτυχαν · **ὑπάρχει ίστορικό προηγούμενο τό όποιο νά δικαιολογεῖ τά ὄσα γίνονται σήμερα στήν οἰκουμενική κίνηση ἀναφορικά μέ τίς συμπροσευχές;** π.χ. ἐβδομάδα προσευχῆς γιά τήν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν; πότε ἄλλοτε Ὁρθόδοξοι καί αἵρετικοί συνεργάστηκαν γιά τή σύνταξη «διομολογιακῆς

προσευχῆς», ὅπως ἔγινε στό ΠΣΕ; **πότε ἄλλοτε μέσα στήν ἐκκλησιαστική ιστορία ὁ ἡγέτης τῆς αἱρέσεως λαμβάνει ἐνεργό μέρος στήν ἐπισημότερη, ἃς μου ἐπιτραπεῖ, Ὁρθόδοξη Θ. Λειτουργία καί θυμιάται ως χοροστατῶν κανονικός Ἐπίσκοπος, ἐκφωνεῖ τήν Κυριακή προσευχή ἐξ ὄνόματος τοῦ Ὁρθοδόξου πληρώματος, δέχεται καί ἀνταποδίδει τό λειτουργικό ἀσπασμό, πράξεις πού μόνο σέ συλλειτουργοῦντες ἀρχιερεῖς καί ἵερεῖς ἐπιτρέπονται; καί στό τέλος ἀπό τό ἐπίσημο βῆμα τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ διακηρύττει καί τό παπικό πρωτεῖο; **Πότε ὑμήθηκε σέ ἐπίσημη ἀκολουθία ἐν Ἰ. Ναῷ ὁ ἡγέτης τῆς αἱρέσεως ἡ καί τοῦ σχίσματος ως κανονικός Ἐπίσκοπος καί μάλιστα «σεπτός Ποιμένας καί Πρόεδρος» καί ἡ αἵρεση ἡ τό σχίσμα στό ὄποιο προϊσταται ως «Ἐκκλησία ἡ σεπτή»[13];** 'Υπάρχει τέτοιο προηγούμενο; Δέν ἀποτελεῖ πρόκληση;**

Σέ τελική ἀνάλυση, ἀφοῦ «ἐν τῇ διαχρονικῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει ... πᾶσα πρωτοβουλία διαλόγου πρός ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ... ἐμπεριεῖχε πάντοτε ως αὐτονόητον τήν κοινή προσευχήν τῶν ἐκπροσώπων τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν» γιατί στή μελέτη του ὁ κ. Φειδᾶς δέν μᾶς παρουσιάζει ἀπό ἔνα-δύο ιστορικά πειστήρια τοῦ ἴσχυρισμοῦ του ἀπό κάθε ἐποχή τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ιστορίας; **Θά ἡταν σημαντικό νά μᾶς ἀναφέρει περιστατικά ἀπό τήν «κοινή προσευχή τῶν ἐκπροσώπων τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν» στά πλαίσια τῶν διαλόγων γιά τήν ἐκκλησιαστική ἐνότητα στήν ἐποχή τῶν γνωστικῶν (β' καί γ' αἰ.), τῶν ἀρειανικῶν ἐρίδων (δ' αἰ.), τῶν χριστολογικῶν αἱρέσεων (ε', στ', ζ' αἰ.), τῆς εἰκονομαχίας, τῶν ἐνωτικῶν προσπαθειῶν μέ τή Δύση (ια-ιε αἰ.), τῶν διαλόγων μέ τοῦ Προτεστάντες (ιστ', ιζ' αἰ.); **Παρακαλεῖται ίδιαιτέρως ὁ κ. Φειδᾶς νά μᾶς γνωρίσει ἂν διασώζονται στήν ὑμνογραφία μας παρόμοιοι ὕμνοι μέ τούς προαναφερθέντες!** Μήπως τελικά ἡ ἀπουσία παρομοίων μέ τά σημερινά περιστατικῶν στήν ιστορία τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβεβαιώνει τό ἀνακριβές του ἴσχυρισμοῦ τοῦ καθηγητοῦ; Παράλληλα, δέν πρέπει νά μᾶς ἐμβάλλει σέ σκέψη γιά τό ποῦ καί πῶς πορευόμαστε!**

Γ. Οι Ρωμαιοκαθολικοί καί οι Προτεστάντες δέν ἔχουν χαρακτηριστεῖ ως αἱρετικοί ; !

Κατά τόν κ. Φειδᾶ «οἱ Ρωμαιοκαθολικοί, οἱ Παλαιοκαθολικοί, οἱ Ἀγγλικανοί, καί οἱ Προτεστάντες δέν ἔχουν καταδικασθεῖ ὑπό τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δι' ἐπισήμου ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ως αἱρετικοί ... διό καί εἶναι ἀβάσιμοι οἱ ὑπό τινῶν ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτούς χαρακτηρισμοί ως αἱρετικῶν, ἀφοῦ μόνο ἡ Ἐκκλησία δύναται νά χαρακτηρίζῃ δι' ἐπισήμου πράξεως ... ως αἱρετικούς ἡ σχισματικούς» (Φειδά, σ. 31).

Εἶναι προφανές ὅτι καί ὁ ἴδιος ὁ καθηγητής δέν ἀποδέχεται πλήρως τήν

προαιναφερθείσα ἄποψη ὅτι οι Ρωμαιοκαθολικοί καί οι Προτεστάντες δέν ἔχουν καταδικασθεῖ ὡς αἱρετικοί, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει δέν χρειαζόταν ἡ λοιπή ἐπιχειρηματολογία τῆς μελέτης, διότι αὐτός καί μόνο ὁ λόγος ἦταν ὑπέρ ἐπαρκῆς ὥστε οἱ ἐν λόγῳ Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς νά μήν ἴσχυουν στήν περίπτωση τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καί Προτεσταντῶν! Ἐπισημαίνεται ὅτι καί σχισματικοί μόνο να ἦσαν οἱ Παπικοί καί πάλι ἡ συμπροσευχή μαζί τους ἀπαγορεύεται σύμφωνα μέ τούς Κανόνες!

“Ομως τό κρίσιμο ἐρώτημα εἶναι: τί σημαίνει «ἡ Ἐκκλησία χαρακτηρίζει», ἡ πῶς ἀποφαίνεται ἡ Ἐκκλησία γιά τίς αἱρέσεις;

Ἀσφαλῶς **ὑπέρτατη Ἀρχή, ἀλλά ὅχι ἀποκλειστική, πού ἐκφράζει τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος.** Ὄταν ὅμως δέν εἶναι δυνατόν νά συγκληθεῖ Οἰκουμενική Σύνοδος, ἡ Ὅταν ἡ Ἐκκλησία δέν κρίνει σκόπιμο νά τήν συγκαλέσει, ἡ Ἐκκλησία ἀποφαίνεται καί χαρακτηρίζει μία διδασκαλία ὡς αἱρετική καί τόν ἐκφραστή της ὡς αἱρετικό μέσω Τοπικῶν Συνόδων. Ἀκόμα καί **ἡ ὁμόφωνη γνώμη τῶν Πατέρων (consesus patrum) ἐκφράζει τό ἀψευδές φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας.** Ο ΙΕ΄ κανόνας τῆς ΑΒ΄ Συνόδου μέ ἀπόλυτη σαφήνεια ἀναφέρεται σέ «**αἵρεσιν τινά παρά τῶν Ἅγιων Συνόδων, ἡ Πατέρων κατεγνωσμένην**». Τά παραδείγματα ἀπό τή ζωή καί τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας πού ἐπιβεβαιώνουν τά ἀνωτέρω εἶναι πολλά:

- Οι γνωστικοί χαρακτηρίστηκαν ὡς αἱρετικοί χωρίς νά συγκληθεῖ Οἰκουμενική Σύνοδος.
- Οι μεγάλοι αἱρεσιάρχες Ἀρειος, Μακεδόνιος, Νεστόριος, οἱ εἰκονομάχοι χαρακτηρίστηκαν αἱρετικοί καί ἀποκόπηκαν ἀπό τήν ἐκκλησιαστική κοινωνία, πρίν νά συνέλθει ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος πού τούς κατεδίκασε ὄριστικά.
- Οι ἔχθροί τοῦ ἡσυχασμοῦ καταδικάστηκαν ὡς αἱρετικοί ἀπό Τοπικές Συνόδους στήν Κωνσταντινούπολη.
- Ό ἐθνοφυλετισμός καταδικάστηκε ὡς αἱρεση τό 1872 σέ Τοπική Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τί συμβαίνει λοιπόν μέ τόν Παπισμό;

Βέβαια ἡ Ἐκκλησία γιά λόγους πού Αὔτή ἔκρινε, δέν συνεκάλεσε Οἰκουμενική Σύνοδο γιά νά προβῇ σέ ρητή καταδίκη ὅπως ἔγινε μέ ἄλλους αἱρετικούς. Ὁμως **γιά τή διαχρονική ἐκκλησιαστική συνείδηση ὁ Παπισμός εἶναι αἵρεση: πολλοί ἔγκριτοι Θεολόγοι καί κανονολόγοι καί κυρίως τό σύνολο τῶν Ἅγιων της Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πού ἀσχολήθηκαν μέ τόν Παπισμό ὁμόφωνα**

ἀποφαίνονται ὅτι ἡ Ρωμαιοκαθολική «έκκλησία» εἶναι αἱρετική. Δέν ύπάρχει οὕτε ἔνας Ἅγιος της Ἐκκλησίας μας - ναί ! οὕτε ἔνας Ἅγιος - ὁ ὅποιος νά ύποστηρίζει ὅτι ὁ Παπισμός δέν εἶναι αἱρεση!

Ἐπί πλέον, ύπάρχει πληθώρα Τοπικῶν Συνόδων - τῆς αὐτῆς τυπικῆς ισχύος μέ τίς Συνόδους γιά τίς ήσυχαστικές ἔριδες καί τόν ἐθνοφυλετισμό - πού ἔχουν καταδικάσει τίς παπικές πλάνες ώς αἱρέσεις. Άλλα καί στά λειτουργικά κείμενα ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀναφέρει τόν Παπισμό ώς αἱρεση (Συνοδικό Ὁρθοδοξίας).

Τέλος, μία ἀπό τίς πλάνες τοῦ Παπισμοῦ, τό Filioque, ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τόν ὄρο τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τήν ἀπόφαση τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί ἔχει καταδικαστεῖ ρητῶς ἀπό τή **Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (879)** στήν ὥποια συμμετεῖχαν καί ἐκπρόσωποι τοῦ Πάπα καί ὅλων τῶν Πατριαρχῶν, οἱ δέ ἀποφάσεις τῆς ἔχουν γίνει ὀμόφωνα ἀποδεκτές ἀπό τούς συμμετέχοντες καί ἀπό τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

Στήν ἀξιόλογη ἔκδοση τῆς Ι. Μ. Ὅσ. Γρηγορίου, Οἱ ἀγῶνες τῶν μοναχῶν ὑπέρ τῆς Ὁρθοδοξίας, Ἀγ. Ὅρος 2003 σ. 205-341, παρατίθενται οἱ ἀπόψεις πολλῶν Ἅγιων καί Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας (ἄνω τῶν 40 προσώπων) πού κατήγγειλαν ώς αἱρετικές τίς παπικές καινοτομίες. Μάλιστα ὄρισμένοι ἀπό αὐτούς ἔδωσαν καί τό αἷμα τους γιά τήν Ὁρθόδοξη Πίστη. Ἐπίσης ὁ θεολόγος Παν. Σημάτης ἀναφέρεται ἐκτός τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί σέ πολλές Τοπικές Συνόδους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας μετά τό Σχίσμα πού καταδικάζουν ώς αἱρετικές τίς διδασκαλίες τοῦ Παπισμοῦ[14].

Ἐνδεικτική εἶναι ἡ **Συνοδική ἀπόφαση τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἄλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, καί Ἱεροσολύμων (1848)** : «ἀπό αὐτές τίς αἱρέσεις πού διαδόθηκαν σέ μεγάλο μέρος τῆς οἰκουμένης, γιά τούς λόγους πού γνωρίζει ὁ Κύριος, ἡταν κάποτε ὁ Ἀρειανισμός. Σήμερα εἶναι καί ὁ Παπισμός ... (τό Filioque) εἶναι αἱρεση καί αὔτοί πού τήν πιστεύουν αἱρετικοί ... γι' αὐτό καί ἡ μία, Ἅγια, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία ἀκολουθῶντας τά ἵχνη τῶν ἀγίων Πατέρων, ἀνατολικῶν καί δυτικῶν, κήρυξε καί παλαιά ἐπί τῶν Πατέρων μας, καί ἀποφαίνεται πάλι σήμερα συνοδικῶς ... ὅτι εἶναι αἱρεση καί οἱ ὄπαδοί του αἱρετικοί ... Ἐπίσης, οἱ συνάξεις πού συγκροτοῦνται ἀπό αὐτούς εἶναι αἱρετικές καί κάθε κοινωνία πινευματική τῶν Ὁρθοδόξων τέκνων ... μέ αὐτούς εἶναι ἀντικανονική, ὅπως ὄριζει ὁ ζ' κανόνας τῆς Γ' Οἰκ. Συνόδου»[15]. Παρόμοια ἀναφέρει καί ἡ **ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος (1895)**: «ὑπάρχουν ούσιώδεις διαφορές πού ἀφοροῦν στά θεοπαράδοτα δόγματα τῆς πίστεώς μας καί στό θεοσύστατο κανονικό πολίτευμα τῆς διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ... Ἡ Παπική Ἐκκλησία ... ὅχι μόνο ἀρνεῖται νά ἐπανέλθῃ στούς Κανόνες καί τούς ὄρους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀλλά στό τέλος τοῦ 19ου αἰ. εύρυνοντας τό ύφιστάμενο χάσμα, ἐπισήμως ἀνακήρυξε

καί ἀλάθητο ... Ἡ σημερινή Ρωμαϊκή εἶναι Ἐκκλησία τῶν καινοτομιῶν, τῆς νοθεύσεως τῶν συγγραμμάτων τῶν Πατέρων, τῆς παρερμηνείας τῆς Γραφῆς καί τῶν ὄρων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Γι' αὐτό εὐλόγως καί δικαίως ἀποκηρύχθηκε καί ἀποκηρύσσεται ἐφ' ὅσον μένει στήν πλάνη της»[16].

Συνεπῶς, τό ἄν κάποιος - ὅποιος καί ἄν εἶναι αὐτός - δέν ἀποδέχεται τή σαφῆ καί πάγια διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας, τήν ὄμόφωνη γνώμη τῶν Συνόδων Τῆς καί τῶν Ἀγίων μας ὅτι ὁ Παπισμός εἶναι αἵρεση, εἶναι θέμα προσωπικῆς του ἐπιλογῆς καί εὐθύνης.

Ἄς διερωτηθοῦμε ὅμως, ως ἔχοντες τήν εὐθύνη τῶν ποιμένων καί διδασκάλων τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, **ὅταν ὅλοι οἱ Ἅγιοι καί πολλές Σύνοδοι ὄμόφωνα καί ρητῶς ἀποφαίνονται**, πῶς μποροῦμε ἐμεῖς σήμερα ἐλαφρῷ τῇ καρδίᾳ νά δογματίζουμε ἰσχυριζόμενοι ὅτι εἶναι «ἀβάσιμοι οἱ ὑπό τινῶν ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτούς χαρακτηρισμοί ως αἱρετικῶν»; Τότε μήπως καί ὁ ἔθνοφυλετισμός δέν εἶναι αἵρεση, ἢ οἱ ἀπόψεις τοῦ Βαρλαάμ καί Ἀκινδύνου δέν εἶναι αἱρετικές; Γιατί δύο μέτρα καί δύο σταθμά; Ἡ ἐμεῖς θά κρίνουμε κατά τό δοκοῦν ἡμῖν ὅτι κάποιες ἀπό τίς Τοπικές Συνόδους καί τίς ὄμοφώνως ἐκφρασθεῖσες γνῶμες τῶν Ἀγίων ἐκφράζουν τήν Ἐκκλησία καί κάποιες ὅχι; **Ἐμεῖς ξέρουμε καλύτερα ἀπό ὅλους τούς Ἅγιους καί τίς Συνόδους ποῦ ἀπεφάνθησαν**; δέν ἐγγίζει ἔνας τέτοιος ἰσχυρισμός τά ὄρια τῆς βλασφημίας;

Ἐπί πλέον δέ, τί θά συμβεῖ ἄν αὐτή τή συλλογιστική γιά τόν Παπισμό τήν ἐπεκτείνουμε καί σέ ἄλλες αἱρέσεις π.χ. στούς Μάρτυρες τοῦ Ἱεχωβᾶ, τούς Μορμόνους, τούς Πεντηκοστιανούς, τούς τηλευαγγελιστές, οἱ ὅποιοι ἐπειδή «δέν ἔχουν καταδικασθεῖ ὑπό τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δι' ἐπισήμου ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ως αἱρετικοί ... διό καί εἶναι ἀβάσιμοι οἱ ὑπό τινῶν ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτούς χαρακτηρισμοί ως αἱρετικῶν, ἀφοῦ μόνο ἡ Ἐκκλησία δύναται νά χαρακτηρίζῃ δι' ἐπισήμου πράξεως ... ως αἱρετικούς ἢ σχίσματικούς»;

Μελετώντας τά σχετικά κείμενα βλέπουμε τό ἔξῆς παράδοξο: στό παρελθόν ὀλόκληρη ἡ Ὁρθόδοξη Παράδοση, ὄμόφωνα σχεδόν, χαρακτηρίζε τούς Ρωμαιοκαθολικούς ως αἱρετικούς (ἐλάχιστες οἱ ἔξαιρέσεις κυρίως στούς πρώτους αἰῶνες τοῦ σχίσματος καί αὐτές δχι ἀπό μεγάλους θεολόγους). Τίς τελευταίες δημως δεκαετίες, ἀντίθετα, βλέπουμε ὅλο καί περισσότερο θεολόγους πού ὑπηρετοῦν στήν Οἰκουμενική Κίνηση, ἀρνούμενοι ἐντελῶς τή μακραίωνη παράδοση τῆς Ὁρθοδοξίας, νά ἰσχυρίζονται μέ χαρακτηριστική ἐπιμονή ὅτι οἱ Ρωμαιοκαθολικοί δέν εἶναι αἱρετικοί! Ἡ ἐντονη αὐτή ἀντίθεση δημιουργεῖ εὐλογη ἀπορία: πῶς εἶναι δυνατόν Ὁρθόδοξοι θεολόγοι νά ἐκφράζονται ριζικά ἀντίθετα μέ τήν ἐκκλησιαστική τους παράδοση; Τί ἔχει συμβεῖ καί ἔχουμε τέτοια ὄμοφωνία στήν ἀρινηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως στούς οἰκουμενιστικούς κύκλους τῶν Ὁρθοδόξων θεολόγων σέ αὐτό τό κρίσιμο θέμα;

Ή εύλογη άπορία ήσως βρίσκει τήν άπαντησή της στήν είσηγηση τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Μονάχου κ. Άθ. Βέλτση, ό όποιος στήν έπιστημονική ήμερίδα πού διοργάνωσε ή Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης μέ θέμα «Ο Θεολογικός Διάλογος μεταξύ τῆς Ὁρθοδόξου Ἑκκλησίας καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἑκκλησίας (Θεσσαλονίκη 20.5.2009)», ἀναφέρθηκε σέ συναντήσεις πού προηγήθηκαν τοῦ ἐπισήμου Θεολογικοῦ Διαλόγου (1980), οἱ όποιες «δχι μόνο προετοίμασαν τό Θεολογικό Διάλογο, ἀλλά θά μποροῦσαν νά θεωρηθοῦν ἐν πολλοῖς παραδειγματικές γιά τή λύση τῶν ἔκκρεμῶν Θεολογικῶν ζητημάτων. Οἱ λύσεις πού ἔχουν προταθεῖ - κατά τόν καθηγητή - θά μποροῦσαν ἀκόμη σήμερα νά ἀποτελέσουν τή διέξοδο, ἀληθή διέξοδο στήν πορεία τῶν Ἑκκλησιῶν γιά τήν ἀναζήτηση τῆς ἐνότητας». Καί συνεχίζει ό καθηγητής Βέλτσης μέ τό ἔξης ἀποκαλυπτικό: «Τό 1976 σέ ἐνα ἀπό τά συμπόσια τοῦ Pro Orientis στό Πανεπιστήμιο τοῦ Graz ό καθηγητής τῆς Δογματικῆς **Joseph Ratzinger** διετύπωσε μία πρόταση γιά τή λύση τοῦ ἐπίμαχου θεσμοῦ τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ρώμης καί τῆς ἐνωσης τῶν Ἑκκλησιῶν, τῆς Καθολικῆς καί τῆς Ὁρθόδοξης. Ή ἐνότητα θά μποροῦσε - εἶπε ό Ratzinger - “νά ἐπιτευχθεῖ πάνω στή βάση δτι ή Ἀνατολή θά παραιτεῖτο ἀπό τό νά πολεμᾶ τή δυτική ἔξελιξη τῆς β' χιλιετίας ώς αίρετική καί θά ἀναγνώριζε τήν Καθολική Ἑκκλησία μέ ἐκείνη τή μορφή ώς νόμιμη καί ὄρθη ἀπό ἀποψη πίστης, στήν όποια ή Καθολική Ἑκκλησία βρέθηκε μέσα ἀπό τήν ἔξελιξη τῆς β' χιλιετίας, ἐνῶ ἀντίστροφα ή Δύση θά ἀναγνώριζε τήν Ανατολή ώς νόμιμη καί ὄρθη στήν πίστη σέ ἐκείνη τή μορφή τήν όποια αύτή διατήρησε στήν ίστορία της”! Ό Ratzinger εἶναι σαφέστατος: «ή Ἀνατολή θά παραιτεῖτο ἀπό τό νά πολεμᾶ τή δυτική ἔξελιξη τῆς β' χιλιετίας ώς αίρετική»!

Μέ ἀλλα λόγια, σύμφωνα μέ τήν πρόταση τοῦ τότε καθηγητοῦ J. Ratzinger καί σημερινοῦ Πάπα Βενεδίκτου XVI, οἱ Ὁρθόδοξοι θεολόγοι πού διακονοῦν στό διάλογο δέν ὄφείλουν νά προσαρμόζουν τό θεολογικό τους λόγο καί τή συμπεριφορά στήν ἐκκλησιαστική παράδοση τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλά νά συμμορφώσουν τήν παράδοσή μας στούς στόχους πού ἔχουν τεθεῖ σέ συνεννόηση μέ τόν Πάπα! Ήν θέλουν οἱ Ὁρθόδοξοι νά ὑπηρετοῦν τό Διάλογο θά πρέπει, κατά τόν Πάπα, νά μήν χαρακτηρίζουν ώς αίρετικά τά καινοφανῆ δόγματα τῆς Παπωσύνης καί νά ἔρμηνεύσουν τήν ἐκκλησιαστική τους παράδοση κατά τέτοιο τρόπο ώστε νά μήν εἶναι σέ ἀντίθεση μέ τόν Παπισμό! Κατόπιν αύτῶν, εἶναι πολύ «κακός» - κατά τόν π. Παΐσιο - ό λογισμός, δταν λέει δτι ό Πάπας φαίνεται νά καθορίζει σέ ὄρισμένα θέματα τό θεολογικό λόγο κάποιων συγχρόνων ὄρθοδόξων θεολόγων; Ή τέλος πάντων, γιά νά τό ποῦμε πιό κομψά, δτι ό θεολογικός λόγος κάποιων -ἀσφαλῶς δχι δλων - Ὁρθοδόξων εἶναι ἀποτέλεσμα ... συμφωνίας μέ τόν Πάπα ;

Γιά ὄρισμένους, δυστυχῶς, τό ζητούμενο σήμερα δέν εἶναι νά προσαρμόσουν τή δική τους συμπεριφορά στήν ἐκκλησιαστική μας παράδοση, ἀλλά νά «κόβουν καί ράβουν» τήν παράδοσή μας σύμφωνα μέ τούς στόχους πού αύτοί ἔχουν θέσει... Καί δταν τά βρίσκουν δύσκολα μέ τήν πατερική διδασκαλία 10 αἰώνων μετά το Σχίσμα - ό όποια

στό σύνολό της είναι έναντιον τῶν Παπικῶν δογμάτων - τήν ἀκυρώνουν μέ τό θεολογικότατο ἐπιχείρημα ὅτι είναι ... πολεμική, ἐνῷ ἐμεῖς σήμερα εἰμαστε πλήρεις ... ἀγάπης !

Δ. Περιφρόνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἡ Οἰκουμενική Κίνηση ;

Στήν προσπάθεια δικαιολογήσεως τῶν ἀντικανονικῶν συμπροσευχῶν ό καθηγητής ίσχυρίζεται ὅτι αὐτές είναι «ἀναπόφευκτος συνέπεια τῆς ἐπισήμου ἀποφάσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας νά συμμετέχῃ δι' ἐκπροσώπων ... εἰς τά θεσμικά ὄργανα καί τάς δραστηριότητας τῆς συγχρόνου Οἰκουμενικῆς κινήσεως διά τήν ἐνότητα τῶν χριστιανῶν» (Φειδᾶς, σ. 11).

Τίθεται λοιπόν ἔνα (ψευτο-)δίλλημα: περιφρόνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἡ Οἰκουμενική Κίνηση; Εἴναι ὅμως ἔτσι τά πράγματα; Άσφαλῶς ὅχι! Ἡ ἀποψη τοῦ καθηγητοῦ είναι αὐθαίρετη! Διότι ἡ ίστορία τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ σημερινή πραγματικότητα βεβαιώνουν ὅτι **μπορεῖ νά ὑπάρχει διαχριστιανικός διάλογος χωρίς συμπροσευχές μέ απόλυτο σεβασμό στήν ἐκκλησιαστική μας παράδοση**:

1. Πάντοτε ἡ Ἐκκλησία στήν ίστορία της συνδιαλεγόταν μέ σχισματικούς καί αίρετικούς ἀκόμα καί μέ ἐτεροθρήσκους, μέ πολλούς ἀπό τούς ὅποίους ἐκπληρώθηκε ἡ προσδοκία γιά ἔνωση. Καί ὅμως **πάντοτε ἐπιβαλλόταν ἡ θερμή καί ἔντονη προσευχή, ἀλλά ἀπαγορευόταν αὐστηρά καί ἡ ἀπλή συμπροσευχή!**
2. Τό ὅτι είναι ἔφικτό ἀλλά καί ἐπιβάλλεται νά συνδυάζονται διαχριστιανικές σχέσεις καί σεβασμός στήν ἐκκλησιαστική παράδοση ἃς ἀκούσουμε τόν ἔμπειρο στούς Θεολογικούς διαλόγους πρωτοπρεσβύτερο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου π. Θεόδωρο Ζήση, ὁ ὥποιος προτείνει τήν μόνη ἀποδεκτή ἀπό τήν ἐκκλησιαστική τάξη συμπεριφορά : «‘Ὑπάρχει καί ἄλλος τρόπος διαλόγου καί προσεγγίσεως τῶν ἐτεροδόξων, χωρίς συμφυρμούς, συμπροσευχές καί συλλείτουργα. Ἡ κατ’ οίκονομίαν ἀπλή σωματική παρουσία, χωρίς καμία προσευχητική ἡ λειτουργική συμμετοχή ... Ακόμη καί κατά τή ἔναρξη τῶν θεολογικῶν συζητήσεων σέ κοινή συνδιάσκεψη (στή Φερράρα), προσευχήθηκαν ξεχωριστά οἱ Λατίνοι καί ξεχωριστά οἱ Ὁρθόδοξοι, **τακτική πού τηρεῖται μέχρι σήμερα σέ μερικούς ἀπό τούς θεολογικούς διαλόγους**»[17].
3. Σχετική είναι και η Ανακοίνωση της 9/22-4-1980 της Ἱερᾶς Ἐκτάκτου Διπλῆς Συνάξεως τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Αγίου Ὁρούς Ἀθω «Περὶ τοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν», ὅπου μεταξύ ἀλλων παρακαλούσε το Ἅγ. Όρος ὅπως είς τὸ ἔξῆς **«ὁ θεολογικὸς διάλογος οὐδόλως συνοδεύηται ἀπό συμπροσευχάς, συμμετοχὰς εἰς τὰς λειτουργικὰς καὶ λατρευτικὰς συνάξεις ἐκατέρων καὶ λοιπὰς ἐνεργείας, αἱ ὅποιαι ἐνδέχεται νὰ δώσουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ**

ήμετέρα Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέχεται τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς ὡς πλήρη Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Πάπαν ὡς κανονικὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης. Τοιαῦται ἐνέργειαι παραπλανοῦν καὶ τὸ Ὁρθόδοξον πλήρωμα καὶ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς, δίδοντες εἰς αὐτοὺς τὴν ἐσφαλμένην ἐντύπωσιν περὶ τοῦ τί φρονεῖ περὶ αὐτῶν ἡ Ὁρθοδοξία...»[18].

4. Ἄς μή ξεχνοῦμε, ἐπίσης, ὅτι μέχρι πολύ πρόσφατα διεξαγόταν θεολογικός διάλογος μέ τίς **προχαλκηδόνιες Ἐκκλησίες**. Καί ὅμως ποτέ δέν τέθηκε θέμα συμπροσευχῆς μαζί τους, διότι οἱ ἐκκλησίες αὐτές σέβονται τὴν ἐκκλησιαστική τάξη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου! Ἡ συμμόρφωση τῶν συμμετεχόντων στό θεολογικό αὐτό διάλογο μέ τὴν κανονική παράδοση σέ τίποτα δέν παρεμπόδισε τὸν διάλογο αὐτό νά προχωρήσει. Γιά ποιό λόγο λοιπόν νά μήν ἐφαρμοσθεῖ καί αὐτή ἡ πρακτική στίς ἐπαφές μέ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς ἡ τούς Προτεστάντες;

5. Στό ἕδιο πνεῦμα τῆς προτάσεως τοῦ π. Θεοδ. Ζήση εἶναι καί ἡ προαναφερθεῖσα ἀπό 31 Ιανουαρίου 1952 Ἐγκύκλιος τῆς ὑπό τὸν Πατριάρχη Ἀθηναγόρα Πατριαρχικῆς Συνόδου πρός τούς Προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅπου ἀποτρέπει τούς ἐκπροσώπους τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν πού συμμετέχουν σέ θεολογικούς διαλόγους ἀπό τίς συμπροσευχές.

6. «τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον θεωρεῖ αὐτονόητον τὴν κανονικήν ἀπαγόρευσιν (τῆς συμπροσευχῆς μέ ἔτεροθρήσκους) καί τὴν ἀποχήν ἀπ' αὐτῆς, χωρίς τοῦτο νά σημαίνῃ ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς συμπροσευχῆς συμπαρασύρει εἰς ἀπαγόρευσιν καί τὸν διαθρησκειακὸν διάλογον» τονίζει καί ὁ σημερινός Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος. **Κατά τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη μπορεῖ νά ὑπάρχει διάλογος καί συνεργασία χωρίς συμπροσευχή!**

7. Άντιθετα, ἡ λογική του κ. Φειδᾶ περὶ ἀρρήκτου συνδέσεως τοῦ διαχριστιανικοῦ διαλόγου μέ τίς συμπροσευχές εἶναι εἰς βάρος τῆς ἕδιας τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Διότι μία προσπάθεια ἡ ὅποια ὀδηγεῖ σέ περιφρόνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως δέν μπορεῖ νά εἶναι ἀποδεκτή ἀπό κανένα Ὁρθόδοξο! Ἔνας διάλογος ὁ ὅποιος θεμελιώνεται στήν παράβαση τῶν Ἱ. Κανόνων δέν μπορεῖ νά ἔχει τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ, παρά τὴν ὅποια καλή διάθεση τῶν ἐμπλεκομένων! Τελικά σέ τί εἴδους Ὁρθόδοξη μαρτυρία προβαίνουν οἱ συμμετέχοντες σέ μία διαδικασία πού περιφρονοῦνται οἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί ἡ μακραίωνη παράδοση καί ζωή τῆς Ὁρθοδοξίας; Ἔνας τέτοιος διάλογος εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ἀποτυχημένος καί δέν μπορεῖ νά γίνει ἀποδεκτός ἀπό τὴν ἐκκλησιαστική συνείδηση !

8. **«Κάνουμε μόνο ζημιά καί ἀντιθέτως δέν βοηθοῦμε καθόλου τόν διάλογο»** λέει ἀπερίφραστα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας Στυλιανός - ἐπί εἰκοσαετία συμπρόεδρος στόν Ἐπίσημο Θεολογικό Διάλογο μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς - ἀναφερόμενος σέ ὄρισμένες συμπροσευχές τίς ὅποιες καί χαρακτηρίζει ὡς «λάθη τραγικά» πού ἔχουν σοβαρές συνέπειες: **«δυστυχῶς**

δημιουργοῦν πολύ θόρυβο, πολλή ζημία, χωρίς νά εχουμε ἀπολύτως κανένα κέρδος. Ἔτσι δίνουμε τήν ἐντύπωση ὅτι σπεύδουμε νά κάνουμε μία Intercommunio, μία μυστηριακή κοινωνία μέ τούς ἐτεροδόξους ... κάνουμε μόνο ζημιά καί ἀντιθέτως δέν βοηθοῦμε καθόλου τόν διάλογο»^[19].

9. Τέλος ή συμμόρφωση μέ τούς Ι. Κανόνες καί ή ἄρνηση τῶν Ὁρθοδόξων ἐκπροσώπων νά συμμετέχουν σέ κοινή Θ. Λειτουργία (intercommunio, Λειτουργία τῆς Lima) - παρά τήν ἐπιμονή τῶν ἐτεροδόξων - σέ τίποτα δέν ἐμπόδισε, οὔτε στό ἐλάχιστο, τό διάλογο μέ τούς ἐτεροδόξους. Γιατί νά μήν τηρηθεῖ ή ἵδια στάση γιά κάθε μορφῆς συμπροσευχῆ;

E. Οἱ συμπροσευχές μέ τούς αἵρετικούς καί ὁ λαός τοῦ Θεοῦ.

Ο ἵδιος ὁ καθηγητής συνομολογεῖ ὅτι ή αὐστηρότητα τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν ἐν τῇ λατρείᾳ ἐπικοινωνία μέ αἵρετικούς κατά τόν δ' αἱ. ὀφείλετο ἀποκλειστικά σέ ποιμαντικούς λόγους προστασίας τοῦ ὥρθοδόξου φρονήματος τοῦ λαοῦ. Βέβαια ὑποστηρίζει ὅτι ἔξελειπαν πλέον οἱ κίνδυνοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί ὑπονοεῖ ὅτι σήμερα δέν ὑπάρχει κανένας λόγος γιά τήν ἀπαγόρευση τῆς συμπροσευχῆς μέ τούς αἵρετικούς στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως!

Ἀσφαλῶς δέν ὑφίστανται οἱ κίνδυνοι τοῦ δ' αἱ. Σήμερα ὅμως τά πράγματα εἶναι πολύ πιό σοβαρά καί ἐπικίνδυνα· δέν ὑπάρχει, ὅπως παλαιότερα, ὁ κίνδυνος ἀποχώρησης ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ἔνταξης στή Ρωμαιοκαθολική, ἀλλά εἴνας πολύ σοβαρότερος: ή ἀλλοίωση τοῦ ὥρθοδόξου αἰσθητηρίου. Σήμερα, στήν ἐποχή τῆς ἐκκοσμικεύσεως, ὑπάρχει μία αὐξανόμενη ἀδιαφορία γιά τήν πίστη, πού τελικά σημαίνει ἀδιαφορία γιά τό ἵδιο τό εὐαγγελικό μήνυμα. Τό σύνθημα τῆς νέας ἐποχῆς εἶναι πολύ πιό ἐπικίνδυνο ἀπό ὅποιαδήποτε αἵρεση τοῦ παρελθόντος: «ὅλοι οἱ δρόμοι ὁδηγοῦν στό Θεό · κανένας δέν δικαιοῦται τήν ἀποκλειστικότητα · ὅλες οἱ θρησκείες εἶναι τό ἵδιο καί καμία θρησκεία δέν μπορεῖ νά ἴσχυριστεῖ ὅτι ἐκφράζει ὀλόκληρη τήν ἀλήθεια· παντοῦ ὑπάρχει μέρος τῆς ἀλήθειας · δέν ἔχει σημασία τί πιστεύει ὁ καθένας». Εἶναι προφανές ὅτι ή ἀντίληψη αὐτή ἀνατρέπει τήν ούσια τῆς Ἐκκλησίας καί ἀλλοιώνει τό ὥρθοδοξο ἥθος τῶν πιστῶν, διότι ἀποτελεῖ καθολική ἄρνηση τοῦ Εὐαγγελίου, ἀφοῦ ὁδηγεῖ σέ ἄρνηση τοῦ μοναδικοῦ Σωτήρα καί Λυτρωτή Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βέβαια, θέλω νά πιστεύω, ὅτι κανένας ἀπό τούς ὥρθοδόξους ποιμένες δέ συμμερίζεται τή «θεωρία τῶν κλάδων» καί γενικότερα τή διδασκαλία τῆς νέας ἐποχῆς, ἀκόμα καί ἄν κάποιες διατυπώσεις τοῦ λόγου ἐπιτρέπουν καί ἄλλες ἀναγνώσεις (πχ. περί τῶν δύο πνευμόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ!).

὾μως ὑπάρχει σοβαρό πρόβλημα ὅταν οἱ ὥρθοδοξοι Ποιμένες, καί μάλιστα οἱ τά πρῶτα φέροντες, δίνουν τήν ἐντύπωση στόν ἀπλό λαό ὅτι δέν πρέπει νά προτάσσεται ή ἀλήθεια τῆς πίστεως, ὅτι δέν ἔχει καί πολλή σημασία τό δόγμα, ἀρκεῖ νά εῖμαστε «ἀγαπημένοι». Άλιμον ὅταν τίθεται σέ ἀντιδιαστολή ή ἀκρίβεια

τῆς πίστεως καί ἡ ἀγάπη!

Αύτό βέβαια δέ λέγεται πλέον ρητῶς (εύτυχῶς δέν ἐπαναλήφθηκαν οἱ ἀτυχεῖς (;) φράσεις τοῦ Ἀθηναγόρα), ἀλλά ὁ πιστός λαός, πού δυστυχῶς δέν γνωρίζει πολλά γιά τήν πίστη του, ὅταν βλέπει τούς ἡγέτες τῶν αἰρέσεων νά παρίστανται καί νά συμμετέχουν ἐνεργά στήν Ὁρθόδοξη λατρεία καί τούς Ὁρθοδόξους Ἐπισκόπους νά συμπροσεύχονται συχνά-πυκνά μέ τούς αἵρετικούς ἐνδεδυμένοι ἄμφια (ὁ λαός καί τό μανδύα τό θεωρεῖ λειτουργικό ἔνδυμα), **τό μήνυμα πού παίρνει εἶναι ὅτι δέν ἔχει σημασία τί πιστεύουμε, δέν ἔχουν σημασία οἱ διαφορές στήν πίστη, ἀφοῦ ὅλοι τό ἕδιο εἴμαστε καί ὅλοι μποροῦμε ἀπό κοινοῦ νά στεκόμαστε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ συμπροσευχόμενοι.** Εἶναι προφανής ἡ ζημιά πού γίνεται, καί μετά ἂς κάνουμε ὅσα κηρύγματα θέλουμε γιά τή μοναδικότητα τῆς Ὁρθοδοξίας καί τήν ἀξία τῆς ἀληθοῦς πίστεως κοκ. Ἡ συνείδηση τοῦ λαοῦ μας ἔχει ἥδη ἀλλοιωθεῖ! Καί ἔτσι φτάσαμε - γιά νά χρησιμοποιήσω περιστατικό ἀπό τήν πόλη μου - θεολόγος καθηγητής, αὐτοπροβαλλόμενος ώς ὑπέρμαχος τοῦ διεκκλησιαστικοῦ διαλόγου, νά μή βλέπει τό παραμικρό ἐκκλησιολογικό πρόβλημα ἀν κάποιοι Ὁρθόδοξοι συστηματικά, κάθε Κυριακή, ἐκκλησιάζονται καί ψάλλουν στο Ρωμαιοκαθολικό Ναό τῶν Πατρῶν! Αύτό δέν εἶναι σχετικοποίηση τῆς πίστεως, πλήρης ἄμβλυνση τοῦ ὄρθοδοξου αἰσθητηρίου, πλήρης καταστροφή τῶν ἐκκλησιολογικῶν ἀντανακλαστικῶν; Πραγματικά ἡ κορύφωση τῆς τραγικότητας καί τῆς σύγχυσης - καί μάλιστα στό λόγο θεολόγου! Γιά τό κατάντημα αὐτό δέν ἔχουν εὐθύνη οἱ τά πρῶτα φέροντες τῆς Ἐκκλησίας μας καί συμπροσευχόμενοι μέ τούς ἐτεροδόξους εύκαίρως-άκαίρως;

Ἐκτός ἀν ὅλες αὐτές οἱ συμπροσευχές γίνονται ἐπίτηδες γιά νά προκαλέσουν καί κυρίως νά διαμορφώσουν ἔνα τέτοιο ἥθος στούς πιστούς μας, ὥστε νά ἔξαλειφθεῖ κάθε ἀντίσταση στά σχέδια κάποιων! Μήπως, δηλαδή, κάποιοι γιά τό μόνο πού ἐνδιαφέρονται εἶναι νά πραγματοποιηθεῖ πάση θυσία μία, ὅποιασδήποτε μορφῆς, «ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν». Καί ώς μοναδικό δρόμο ἐπέλεξαν τή θεωρία-μεθόδευση πού, κατά τόν Μητροπολίτη Τυρολόης (τοῦ Οίκουμ. Πατριαρχείου) κ. Παντελεήμονα, «διετυπώθη ὑπό τινῶν Ρωμαιοκαθολικῶν συνέδρων» στή Β΄ Βατικανή Σύνοδο ὅτι “ἡ ἔνωσις θά ἐπιτευχθεῖ σταδιακῶς καί οὐχί διά διαπραγματεύσεων ἐκκλησιαστικο-θεολογικῶν σέ τρία στάδια : α) φιλία καί ψυχολογική προπαρασκευή (σημ. συντ: ἔχει ἥδη συντελεσθεῖ), β) μερική μυστηριακή κοινωνία (σημ. συντ: συντελεῖται διά τῶν συμπροσευχῶν) καί γ) πλήρης μυστηριακή κοινωνία”»[20]. Μήπως ἐκεῖ συστηματικά ὀδηγεῖ ἡ περιφρόνηση τῆς κανονικῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας μας καί ἀπλῶς δέν ὄμολογεῖται ;

[1] Ὁλόκληρο τό ἄρθρο στή διαδικτυακή τοποθεσία : [www.alopsis.gr/
alopsis/feidas.pdf](http://www.alopsis.gr/alopsis/feidas.pdf)

[2] Ἰω. Σταματάκου, Λεξικόν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης (Ἀθῆναι 1972), σ. 950.

[3] G.W.H. Lampe, A Patristic Greek Lexicon, (Ὀξφόρδη 1961), σ.σ. 1290, 1325-1326.

[4] Πράξ. 26, 29. Ρώμ. 9, 3. 2 Κορινθ. 13, 7, 9. Ἰακ. 5, 16. 3 Ἰωάν. 2.

[5] PG 140, 620^A.

[6] Σ. Μπιλάλη, Ὁρθοδοξία καί Παπισμός, (Ἀθῆναι 1969), τ. Β' σ. 367.

Η ΑΛΛΗ ΟΨΙΣ

Ψηλαφώντας την των πραγμάτων αλήθεια...

<https://alopsis.gr>

- [7] Ι. Καρμίρη, Τά Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἑκκλησίας, ἐν Ἀθήναις 1953, σ.σ. 905-925.
- [8] Ι. Πόποβιτς, «Ὥρθοδοξία καί “Οἰκουμενισμός”». Μία Ὁρθόδοξη γνωμάτευσις καί μαρτυρία», στό Κοινωνία, 18,2 (1975), σ. 98.
- [9] «Ἐγκύκλιος πρός τούς Προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Ἑκκλησιῶν» (31 Ιανουαρίου 1952), στό : Καρμίρη, Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα, σ.σ. 962-963.
- [10] Β. Άρχοντώνη, Περί τήν κωδικοποίησιν τῶν Ι. Κανόνων καί τῶν κανονικῶν διατάξεων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἑκκλησίᾳ, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 73.
- [11] Ὁρθόδοξος Τύπος, φ. 1334/24.9.99.
- [12] Αναλυτικότερα βλ. Άν. Γκοτσοπούλου, «οὐ δεῖ αἱρετικοῖς ἢ σχισματικοῖς συνεύχεσθαι», Πάτρα 2008, σ. 56-114, ὅπου καί σχετική βιβλιογραφία.

[13] Γιά νά θυμηθοῦμε όλοκλήρους τούς ύμινους: «**Κωνσταντίνου ἡ πόλις, Πρωτοκλήτου λυχνία τε ἄγει ἐօρτήν λαμπροφόρον δεχομένη τόν Πρόεδρον, Ρωμαίων Ἐκκλησίας τῆς σεπτῆς, καθέδρας Κορυφαίου μαθητοῦ, φιλαδέλφῳ διαθέσει τε ἐκ ψυχῆς, εὐξώμεθα γηθοσύνως : Μεῖνον, Παράκλητε, ἐν ἡμῖν, ἄγων ἡμᾶς πρός σήν ἀλήθειαν, ὅν' ὁμοφώνως στόματι ἐνί, καρδίᾳ Σέ δοξάζωμεν» καί «Ναῦς, ἡ πάντιμος Ὁρθοδοξίας ἀγλαΐζεται υῦν δεχομένη, ἐκ Δυσμῶν σεπτόν Ποιμένα καὶ Πρόεδρον καλλιεροῦσα δ' εὐσήμως εὐφραίνεται ἐν εὐσεβείᾳ Χριστόν ἰκετεύουσσα: Τῇ δυνάμει σου τόν κόσμον σου περιφρούρησσον ἐν' ὁμονοίᾳ συντηρῶν ὡς ὑπεράγαθος» καί τήν δέηση: «”Ἐτι δεόμεθα ὑπέρ τοῦ Ἀγιωτάτου Ἐπισκόπου καὶ Πάπα Ρώμης Βενεδίκτου καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ Πατριάρχου ἡμῶν Βαρθολομαίου καὶ ὑπέρ τοῦ κατευθυνθῆναι τά διαβήματα αὐτῶν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν»!**

[14] Π. Σημάτη, Εἶναι αἵρεση ὁ Παπισμός; Τί λένε οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι καὶ οἱ Ἅγ. Πατέρες, σ.σ. 23-56.

[15] Άνωνύμου, Ό πειρασμός τῆς Ρώμης, ἔκδ. Ι.Μ.Κουτλουμουσίου, σ.σ. 85-115.

[16] Καρμίρη, Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεῖα, σ.σ. 932-946.

[17] Θ. Ζήση, «Γιά τή συμπροσευχή Πατριάρχου καὶ Πάπα ποιά σύνοδος θά ἐπιβάλει τήν κανονικότητα;», Θεοδρομία, 6,2 (2004), σ.σ. 174-175.

[18] Ἱερᾶς Ἐκτάκτου Διπλῆς Συνάξεως τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἅγίου Ὄρους Ἀθω,
«Περὶ τοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν», Κοινωνία, 23,2 (1980), σ.σ.
126-127.

[19] Στυλιανοῦ, Ἀρχιεπισκόπου Αὐστραλίας, «Ο μεταξύ Ὁρθοδόξων καὶ
Ρωμαιοκαθολικῶν Θεολογικός Διάλογος, Προβλήματα καὶ προοπτικές»,
Ἐπιστημονική Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης, 29 (1986-1989), σ.σ. 22-24.

[20] Π. Ροδόπουλος, Μητρ. Τυρολόης καί Σερεντίου, στό Π. Σημάτη, Ἡ Πατερική
στάση στούς θεολογικούς διαλόγους καί ὁ Οἰκ. Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, Τρίκαλα-
Ἀθήνα 2008, σ. 51.